

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО – ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ, СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ТА СОЦІОЛОГІЇ**

**ФОРМУВАННЯ УСВІДОМЛЕНОГО БАТЬКІВСТВА
В СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студент 2 курсу 07-211М групи

Спеціальності 231 Соціальна робота

Освітньо-професійної програми «Соціальна
робота»

Дар'я КУЛИК

Керівник: Тетяна ШВЕЦЬ, доцентка

Рецензент: Олеся САМКОВА, доцентка

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичне аналізування основ усвідомленого батьківства у студентів	8
1.1. Підходи до вивчення поняття «батьківства» та «готовність до батьківства»	8
1.2. Феномен «батьківства» та «материнства» як основні складові усвідомленого ставлення до батьківства	14
1.3 Поняття батьківського потенціалу. Особистісні якості батьків у структурі батьківського потенціалу	20
РОЗДІЛ 2. Дослідження особливостей ставлення студентської молоді до батьківства	27
2.1. Методологічне обґрунтування та аналіз дослідження готовності студентів до батьківства	27
2.2. Підготовка студентської молоді до сімейного життя та усвідомленого батьківства	36
2.3 Планування сім'ї та репродуктивне здоров'я як головні фактори усвідомленого батьківства.....	41
РОЗДІЛ 3. Новаторський проект «Школа батьківства» як технологія формування усвідомленого батьківства у студентів	46
3.1. Зміст проекту «Школа батьківства».....	46
3.2. Методи сімейного виховання та специфіка їх використання батьками	55
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

Актуальність дослідження. Майже кожна людина стає батьком. Готовність до батьківства, усвідомлення себе у ролі батьків, стилі та методи виховання дітей у сімейній парі утворюються під впливом різноманітних факторів. Якість виховання, усвідомлене виконання батьківських функцій та ролей визначає стан психологічного здоров'я особистості подальших поколінь, ситуацію, що склалася у суспільстві та інституту сім'ї в цілому.

Зміни, що є характерними для сучасної сім'ї, особливо для батьківства, змушують приділяти пильну увагу на цю сферу: малодітність родини, фемінізація, послаблення виховної ролі батьків, значне зниження стабільності сім'ї, збільшення рівня чайлдфрі серед сучасної молоді, феномен «соціального сирітства», тощо.

Батьківство має велику соціальну значимість, оскільки воно визначає рівень розвитку та благополуччя інституту сім'ї та суспільства в цілому. Аналіз сучасного суспільства та сучасної сім'ї вказую на те, що батьки найчастіше не здатні створювати позитивні та сприятливі умови для ефективної соціалізації дитини, що у подальшому може призвести до загострення різноманітних соціальних проблем (наприклад, алкоголізм, наркоманія, самогубство, викривлення життєвих цінностей, девіантна та аморальна поведінка, тощо). Помилки та прорахунки, що допускаються батьками у процесі виховання та розвитку дитини, можуть виявитися непоправними та проявитися пізніше в асоціальній поведінці дитини, у труднощах його адаптації та соціалізації до життя у колективах та суспільства в цілому, у різноманітних відхиленнях психологічного та особистісного розвитку.

Батьківство грає значну роль у житті конкретної особистості. Майже кожна людина стає батьком, і якість виховання, сімейних взаємовідносин залежить від стану батьківства. З народженням дитини

подружжя свідомо або не свідомо набуває нову для себе роль – роль батьків. Прийняття або не прийняття цієї ролі відбувається лише раз і назавжди. Біологічна здатність бути батьками не завжди взаємопов'язана з психологічною готовністю бути батьками. Готовність до батьківства, по-справжньому усвідомлення себе батьком та способи реалізації батьківства у парі зі своїм чоловіком/дружиною формуються під впливом найрізноманітніших факторів. У літературі теоретичний розгляд факторів спеціалізовано та не систематизовано у плані батьківства в цілому (В. Бойко, О. Шаграєва, К. Вітакер та інші). Протягом усього свого життя батько залишається значимою фігурою для індивіда. Батьківство включає феномени материнства та батьківства, але не зводиться до простої їх сукупності та взаємодії. Однак, при відносно активних вивченнях проблем материнства (М. Мид, В. Раміх, Д. Віннікотт та інші), батьківство залишається практично не вивченим феноменом (К. Вітарек, І.Кон, В. Сухомлинський). Також необхідно відзначити, що по відношенню до батьківства у цілому – в науці немає чіткого визначення «батьківства», відсутні обґрунтування цього феномену з психологічної сторони, винятком є дослідження етнографічного аспекту батьківства (І. Кон).

На державному рівні значним завданням є підготовка молодих людей до усвідомленого батьківства. Чим детальніше та яснішою буде сформована система їх уявлень про батьківство, тим більш проінформованими та практично підготовленими будуть молоді люди до виконання ролі батьків, тим вища вірогідність створення повноцінної сім'ї та успішного виховання дітей. Враховуючи демографічну ситуацію, що склалася у країні, що розцінюють як національну проблему, перед усіма соціальними інститутами, в першу чергу перед освітою, поставлено соціальне замовлення на подолання негативних тенденцій у молодіжній сфері по відношенню до сім'ї, шлюбу та батьківству, створення науково-методичної системи підготовки до

формування усвідомленого батьківства у студентської молоді. А також поставлено ряд завдань: формування системи цінностей у молоді, позитивного іміджу сім'ї, у тому числі, багатодітної, прийомної та опікунської; виховання відповідального батьківства з юних років.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Кваліфікаційну роботу виконано відповідно до наукової теми кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології «Сучасні технології формування професійної активності в умовах трансформації сучасного українського суспільства» (державний реєстраційний № 0117U006790). Тему роботи обговорено та затверджено на засіданні кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології (протоколи від 01.11.2019 р. № 4, від 20.10.2020 р. № 3), а також наказом по Херсонському державному університету від 30.10.2020 №1060-Д «Про затвердження тематики кваліфікаційних робіт (проектів) здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти терміном навчання 1 рік та 4 місяця другого року навчання заочної форми у 2020-2021 навчальному році» та наказом від 19.11.2020 № 1144-Д «Про зміни до наказів Про затвердження тематики кваліфікаційних робіт (проектів) здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти терміном навчання 1 рік та 4 місяця другого року навчання денної та заочної форм у 2020-2021 н.р.».

Мета дослідження: теоретично проаналізувати та емпірично дослідити проблеми усвідомленого підходу до батьківства у студентської молоді.

Досягнення поставленої мети дослідження потребували послідовного розв'язання таких **завдань:**

1. Проаналізувати наукову літературу та розкрити поняття феномену «батьківство»;
2. Розглянути феномен «материнство» та «батьківство»;

3. Емпірично дослідити готовність студентської молоді до виконання обов'язків батьків;
4. Проаналізувати отриманні, у ході емпіричного дослідження, результати;
5. Створити проект «Школа батьківства» як соціальний інститут з розвитку усвідомленого батьківства у студентів Херсонського державного університету.

Об'єкт дослідження - усвідомлене батьківство у молоді.

Предмет дослідження - сформованість готовності до усвідомленого батьківства у студентської молоді.

Для розв'язання поставлених у дослідженні завдань було використано **комплекс методів**: *теоретичні*: аналіз соціологічної, психологічної та публіцистичної літератури; класифікація, узагальнення, порівняння з метою з'ясування змісту основних понять дослідження, обґрунтування сутності та особливостей усвідомленого батьківства; *емпіричні*: анкетне опитування студентів, які навчаються у Херсонському державному університеті (для збору фактичного матеріалу); збір і аналіз інформації, методи образки та аналізу даних, метод побудови теорії (гіпотези), метод контент-аналізу тощо.

Практична значущість роботи полягає у тому, що результати дослідження (як теоретичні, так і практичні можуть бути використані викладачами та студентами під час викладання та підготовки до семінарських занять з дисциплін «Філософія та соціологія сім'ї», «Сімейне право», «Сімейне консультування», «Соціальна робота з різними групами клієнтів», «Сімейна психологія» тощо.

Запропонований проект «Школа батьківства» як технологія формування усвідомленого батьківства може бути впроваджений у роботі зі студентами, які готуються стати батьками, студентськими родинами, які мають власних дітей, у різних навчальних закладах.

Апробація результатів роботи. Матеріали дослідження обговорювались на засіданнях кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології (протокол від 01.11.2019 р. № 4, від 20.10.2020 р. № 3).

Структура та обсяг роботи зумовлені специфікою предмета та логікою розкриття теми, а також метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, списку використаної літератури (65 джерел) та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ АНАЛІЗУВАННЯ ОСНОВ УСВІДОМЛЕНОГО БАТЬКІВСТВА У СТУДЕНТІВ

1.1 Підходи до вивчення поняття «батьківство» та «готовність до батьківства»

Батьківство - важливий компонент людського суспільства, складний феномен, який має еволюційну історію, культурні та індивідуальні особливості. Незважаючи на те, що в історії людства батьківство завжди ставилося до найважливішої функції людини, що визначає його соціальний статус, вивчення його як наукової проблеми почалося порівняно недавно і сьогодні є однією з найбільш актуальних в різних науках.

Розглядаючи феномен батьківства треба обов'язково звернути увагу на питання його співвідношення з сімейною системою. Загальноприйнятий погляд на родину включає в себе наявність у нього окрім чоловіка та дружини, ще й дітей. Родина становить історично сформовану систему взаємовідносин між чоловіком та дружиною, а ще між дітьми та батьками. Беручи до уваги цю точку зору, батьківство можна приєнати як підсистему в систему сім'ї, у якості відносно самостійної освіти [16].

Дослідниками запропоновано ряд гіпотез щодо сутності батьківства як складного багатогранного явища. Батьківство можна розглядати як:

- ✓ біологічний, психологічний, а також соціокультурний феномен;
- ✓ соціальний інститут, що включає в себе два інших інститути: батьківство і материнство;
- ✓ діяльність батька по догляду, утримання, виховання та навчання дитини;

- ✓ етап в житті людини, що починається з моменту зачаття дитини і не закінчується після смерті дитини;
- ✓ буття, стан, перебування людини в положенні батька;
- ✓ об'єктивний факт походження дитини від конкретних батьків, засвідчений записом про народження в органах загсу;
- ✓ суб'єктивне відчуття людини себе батьком;
- ✓ кровна спорідненість між батьком і дитиною;
- ✓ усвідомлення батьками родинних стосунків з дітьми [31].

Ми розглядаємо батьківство як соціально-психологічний феномен, що являє собою емоційно-оцінну сукупність знань, а також уявлень та розуміння себе як батька, який здійснює розвиток в усіх проявах поведінкової складової батьків. Батьківство включає в себе обох членів подружжя, які вирішили дати початок новому життю.

Як психологічне явище, батьківство має досить складну структуру, яку Р.В. Овчарова пропонує розглядати з боку системного та феноменологічного підходів [32].

Системний підхід розуміння сутності батьківства.

Застосовуючи принципи системного підходу можна виокремити що:

- 1) Феномен батьківства це - відносно самостійна система, що одночасно є підсистемою по відношенню до системи сім'ї.
- 2) Феномен батьківства багатогранний. Його необхідно розглядати на двох рівнях: на першому рівні, як складну комплексну структуру індивіда, а на другому – як надіндивідуальне ціле. Обидва ці рівні одночасно є також й етапами формування батьківства.
- 3) Феномен батьківства може одночасно походити у декількох аспектах, кожна сторона яких розкривають складну структуру організації батьківства:
 - індивідуально-особистісні особливості кожного з членів, які впливають на цей феномен;

- охоплює чоловіка та дружину в єдності їх ціннісних орієнтацій, рольових позицій, почуттів, тобто він аналізує батьківство відносно сімейної системи;
- фіксує батьківство у безпосередньому взаємозв'язку з батьківськими сім'ями;
- розкриття сутності батьківстві відносно до системи товариств.

4) Фактори, що впливають на утворення батьківства, можна уявити у трьох рівнях: макрорівень – це суспільство; мезорівень – батьківська сім'я; макрорівень – власна сім'я та рівень конкретної особистості [32].

Фактори макросистеми впливають шляхом соціального регулювання та через весь комплекс соціальних впливів, на базі який створюються, у першу чергу, установки особистості та система ціннісних орієнтацій. На мезорівні батьківська родина розглядається як первинне соціальне середовище особистості, де вона вбирає в себе свій перший соціальний досвід щодо реалізації моделі поведінки батьків. Більшість дослідників сходяться на думці про те, що подружня сімейна система багато в чому копіює батьківську сімейну систему. На рівні мікросистеми вплив на батьківство створюють такі чинники як: конкретні умови життя подружньої сім'ї, спрямованість та індивідуальні особливості кожної особистості; узгодження моделей, стилів та методів батьківства та виховання дітей у обох членів подружжя;.

Підхід з боку феноменології можна використовувати для осмислення батьківства як унікального психологічного явища. Цей підхід охоплює такі принципи: 1) принцип передбачає розуміння, що у свою чергу, наполягає на врахування впливу саме суб'єктивного фактору, що визначає переживання та поведінку людини [32]. Цей принцип передбачає глибоке проникнення в суть феномену. 2) Принцип "епохи", або принцип утримання від суджень. Зміст принципу полягає в

тому, що під час феноменологічного дослідження необхідно абстрагуватися від сталих стереотипів й шаблонів, не намагаючись приписати певні прояви феномену певним структурам, а намагатися лише відчувати. 3) Принцип об'єктивності та ясності опису вимагає виключення впливів суб'єктивного досвіду дослідника. 4) Принцип контекстуальності має на увазі, що феномен батьківства не існує самостійно, а є структурною частиною сприйняття оточуючими та розуміння самою людиною навколишнього світу й себе.

Батьківство як динамічне явище включає процес становлення і розвитку. Р.В. Овчарова [33] виділяє два великі етапи у формуванні батьківства. Перший етап відноситься до дошлюбного періоду, ще до того, як чоловік і жінка стануть батьком або матір'ю. На даному етапі батьківство існує лише на теоретичному рівні. Його важливість автор визначає тим, що фантазії, мрії, образи, уявлення майбутнього батька, будучи потужними мотивуючими факторами, можуть визначити майбутнє «обличчя» батьківства. Другий етап формування батьківства представлений надіндивідуальних рівнем, коли відбувається узгодження уявлень про батьківство обох подружжя, тобто реалізація батьківства на практиці. З народженням власної дитини починається етап реалізується батьківства, що триває протягом усього життя людини.

На мою думку, необхідно зосередитися на понятті "готовність до батьківства". Під ним ми розуміємо, в першу чергу, готовність до виховання дитини після її народження, для того, щоб бути йому батьками протягом всього її життя.

Але починається це спільне життя набагато раніше самого акту народження [38]. Є певна та досить незмінна послідовність подій, що сприяє створенню до появи дитини та батьків. Причому на кожному етапі цієї послідовності співвідношення ролей "природного піклування" та власних зусиль самих батьків, буде неоднакова. Але обидві складові будуть завжди, адже самостійно існувати вони не можуть. Одна та друга

сторони цього тандему можуть мати більшу чи меншу "готовність", можуть бути "відкориговані" ззовні (медична, педагогічна, соціальна та/або психологічна допомога)) і зсередини (з одного боку, фізіологічні особливості вагітності, пологів, грудного вигодовування суттєво допомагають сформувати батьківські почуття та батьківську компетентності, а з іншого боку, свідомі зусилля допомагають впоратися з розладами в фізіології). Одне завжди має бути незмінно: обидві складові ("природне піклування" та особистість батьків) повинні взаємодіяти, а не конфліктувати [3].

Виділяють такі критерії, за якими можна визначити ступінь розвитку готовності до батьківства:

1. Повинні хотіти дитину обидва батьки. Причому це має бути на рівні необхідності в турботі та піклуванні, що без будь-яких перешкод буде задовольнятися при появі малюка в будинку. Не слід забувати, що батьківство завжди вимагає чимось поступитися заради крихітки, особливо коли вона цілком та повністю залежить від вас. Якщо ви не відчуваєте радість, залишаючись вдома з малям замість того, щоб піти з друзями в кіно, то ризикуєте своїм ставленням до неї, адже в ваших очах він починає сприйматися як тягар і перешкода в вашому житті [7].
2. Повинні вміти піклуватися про дитину. Готуватися до батьківства потрібно заздалегідь, адже після народження дитини буде вже зовсім не до цього.
3. Батьки повинні досягти емоційної автономії від своїх батьків, мати свої цінності та погляди на життя.
4. Значущим критерієм готовності до усвідомленого та відповідального батьківства є можливість самостійно забезпечити дитину. У житті може трапитися будь-яка ситуація, саме через це покладатися лиш на свого партнера –

невиправдано. Звичайно, у РАГСі всі виходять заміж "один раз та назавжди", але ж в житті необхідно бути готовим до всього. Тому, без професії - нікуди.

5. Останнє та те що, насправді важливо для батьківської готовності, - позитивний досвід кохання, отриманий в своїй родині. Якщо ж його немає, то потрібно усвідомити та ліквідувати цей негативний досвід.

Слід розуміти, що з появою на світ малюка межа турбот істотно та суттєво збільшиться, доведеться повністю змінити ритм та стиль життя, можливо необхідно буде відмовитися від певних своїх звичок, поступитися своїми хобі на користь крихітки. Однак, як би там не було, всі труднощі швидко минуть щастям батьківства.

Грунтуючись на сучасних соціологічних дослідженнях [3], Н.В. Панкратова об'єднала основні типи сучасного батьківства в три групи:

- *перший тип* характеризується поєднанням біологічного і соціального батьківства в сім'ях повних або з одним батьком;
- *другий тип* батьківства позначений як «соціальне» батьківство. Він реалізується в сім'ях з усиновлення (удочеріння) дітьми без участі обох біологічних батьків;
- *третій тип* - «біологічне» батьківство, яке згодом не набуло соціальних проявів (наприклад, жінка виносила і народила дитину, відмовляється від неї, передаючи її або під опіку держави, або, в разі сурогатного материнства її біологічним батькам) [40].

Будучи особливим особистісним утворенням, готовність до батьківства має інстинктивну основу, формується під життєвими, біологічними та соціальними чинниками. Особливу роль в цьому процесі формування деякі вчені відводять періоду вагітності. Разом з тим, як вважає Є.І. Захарова [4], готовність до батьківства, зокрема, розглядаючи його як «батьківська компетентність» розвивається в

повній мірі вже після народження дитини в процесі реальної діяльності по догляду за малюком.

Таким чином, наявність різних точок зору щодо сутності батьківства, його характеристик, визначень поняття «батьківство» різними авторами підкреслює значимість даного феномена і актуальність його вивчення.

1.2 Феномен «батьківства» та «материнства» як основні складові усвідомленого ставлення до батьківства

Історично роль батька постійно змінювалася в залежності від умов існування, культури, в рамках якої функціонувала сім'я, соціальних ідеологічних принципів і норм поведінки. В даний час існує два підходи до розуміння ролі батька - традиційний і так зване «нове батьківство». Традиційний підхід, обмежуючись розглядом біологічної ролі батька, відзначав відособленість його від дитини, оскільки контакти з дитиною були тимчасовими і як би відстороненими в порівнянні з материнськими. [20].

Досить часто зазначалося, що найкраще що може виконати для своєї майбутньої та/або народженої дитини чоловік – це звичайно любити та поважати свою дружину. К. Вітакер, виокремлює для батька лише роль спостерігача як під час вагітності, так і під час піклування за немовлям. Це може викликати у чоловіка відчуття самотності, а також заподіює йому біль [4].

Однак К. Флейк-Гобсон стверджує, що участь батька у процесі народження та виховання дитини справляє також й позитивний вплив на взаємовідносини самого подружжя, та звичайно ж на їхнього малюка. Більшість дослідників батьківства з боку сімейної психології, таких як: І.С. Коң, В.В. Бочаров, підкреслюють, що, саме народження дитини і взаємини з нею дають чоловікові шанс саморозвитку, соціалізації.

Батьківство як сукупність соціальних та індивідуально-психологічних характеристик особистості, що включають в собі всі аспекти життєдіяльності людини, пов'язане з такими об'єктивними характеристиками, як: потреби, бажання, цінності, потяги, установки тощо. З суб'єктивними – цінностями, світоглядом, з образом Я (реальним, ідеальним, соціальним), Я-концепцією особистості та самооцінкою. Для чоловіка - це проблема особистісного розвитку. Усвідомлення себе по-справжньому батьком має призводити до усвідомлення необхідності робити все "правильно", тобто виконувати певні соціальні норми, що є притаманними дорослій людині. Дитина, що підрастає, стає продовженням чоловіка [9].

Відомо безліч стереотипів, пов'язаних з батьківством. Наприклад, вважається, що чоловіки відчують дискомфорт при дотику до немовлятам, існує навіть міф про огиди чоловіків до маленьких дітей. Однак на думку відомого вченого І.С. Кона, причинами цього можуть бути зовсім не очевидні чинники. Жінки дуже часто усувають батьків від турботи про дитину або сприймають батька лише як заступника матері, хоча, по суті, вони виконують різні функції. Чоловіки, крім того, соромляться проявляти ніжні почуття по відношенню до дитини, бути незграбними в спілкуванні з дитиною [9]. Материнська функція визнається суспільством майже священною і досить добре регламентована. Прояв материнських почуттів є нормою. Чоловіки ж скупі на прояв емоцій взагалі, в тому числі й по відношенню до дитини. Однак я думаю, що це положення все ж не слід абсолютизувати.

Відповідно до вищезазначеного можна представити структурну модель феномену батьківства у схемі. (рис. 1)

Потреба та емоційний компонент - включає в себе соціальні та біологічні аспекти мотивації, а також потреба в переживаннях та емоційному контакті.

Операційний компонент - включає обізнаність і вміння, а також операції по догляду за дитиною і спілкування з нею.

Ціннісно-смісловий компонент - включає ставлення батька до своєї дитини, включаючи також екзистенційні переживання.

Ціннісно-смісловий блок	<ul style="list-style-type: none"> • Відношення до дитини; • Екзистенціальні переживання; 	Оцінка	Самооцінка
Операційний блок	<ul style="list-style-type: none"> • Знання; • Вміння спілкуватися та турбуватися про дитину; 		
Потреба та емоційний компонент	<ul style="list-style-type: none"> • Біологічні та соціальні аспекти мотивації; • Емоційне відношення до дитини 		

Рис 1. Структурна модель феномену батьківство

Також, в цю структуру необхідно включити цікавий інтегральний компонент – *оцінка*. Вона складає:

- 1) самооцінку як частинка Я-концепції, що передбачає раціональну і емоційну оцінку себе як батька та своєї дитини, прийняття або неприйняття своєї нової ролі;

2) соціальну оцінку оточуючих, яка ґрунтується на загальноприйнятих в певному суспільстві соціальних стереотипах щодо виконання батьківської ролі, а також вимоги, дотримання яких необхідно для відповідності свого створеного статусу.

Соціальна оцінка слугує стартом для формування своєї власної оцінки, оскільки через соціальні стереотипи формуються образи Я-ідеального. Якщо говорити про оціночний компонент, то він - інтегральний, оскільки охоплює та впливає на всі компоненти структури [21].

Деякі дослідники відзначають, що ставлення до немовлятам отців, які прагнуть взяти активну участь в турботі про дитину, відрізняється від ставлення матерів. Батьки переважно грають з дитиною, тоді як матері зазвичай сповивають, купують і годують його. навіть доглядаючи за дитиною, батьки вважають за краще робити це в ігровій манері. При цьому вони грають з дітьми інакше, ніж матері. Батьки більше схильні до енергійних ігор, спрямованих в першу чергу на фізичний розвиток дитини: вони підкидають малят, рухають їхніми руками й ногами, грають в гру «по купинах, по купинах», качають на нозі, кружляють, катають на спині. Матері ж поводяться з малюками більш обережно, ніжно розмовляють, погладжують, дбайливо носять на руках. По-моєму, так повинно бути завжди і всюди [31].

Таким чином, прийняття ролі батька відбиває одну з найважливіших ролей у виконанні батьківських функцій, однак, не дивлячись на те, що усвідомлення себе по справжньому батьком відбувається переважно вже після народження маляти, певні аспекти прийняття дитини і себе у ролі батька починають складатися ще задовго до її появи.

Материнство досліджується в колі різних наук: історії, медицини, культурології, біології поведінки, фізіології. соціології, психології,

педагогіки тощо. Кожна наука вивчає й визначає материнство по своєму, в залежності від своєї мети за поставлених перед нею завдань. Інтерес до повноцінного та комплексного вивчення материнства з'явився відносно нещодавно. Але на сьогоднішній день єдиного та конкретного визначення "материнство" немає [20].

У словнику української мови «материнство» розглядається як стан жінки під час вагітності, пологів та годування дитини, а також як почуття до дитини, бажання стати матір'ю [8]. У словнику з сексології материнство визначається як функція жіночого організму, спрямована на продовження людського роду і включає біологічні (виношування, народження і вигодовування дитини) і соціальні (виховання дитини) аспекти. Г. Філіппова розглядає материнство як психосоціальний феномен: забезпечення умов для розвитку дитини та частина особистісної сфери жінки [43].

Представники феміністського підходу (Є. Каплан, Е. Оаклей) оголошують материнство суттєвою, хоча і необов'язковою, частиною життя жінки. Більша ж частина теорій материнства (психоаналіз, біосоціологія, теорії, які спираються на ідеї Руссо) розглядають материнство, перш за все як борг, роботу [3]. Брутман В.І. визначає материнство як одну з соціальних жіночих ролей, на утримання якої детермінує, надають громадські норми і цінності.

Отже, немає конкретного та однозначного поняття "материнство". Однак, важливість материнської поведінки для розвитку дитини, її складна структура і шлях розвитку, а також величезна кількість сучасних досліджень в цій області дозволяють говорити про материнство як про таке, що потребує розробки цілісного наукового підходу для дослідження цього феномену.

У закордонній соціальній та психологічній літературі численна увага приділяється саме біологічним основам материнства, а також факторам індивідуального розвитку його у людини. У вітчизняній

психології останнім часом також з'явився ряд робіт, пов'язаних з феноменологією, психофізіологією, психологією материнства, психотерапевтичними і психолого-педагогічними аспектами вагітності і ранніх етапів материнства, девіантним материнством [20].

У психологічних дослідженнях феномена материнства існує багато напрямків, які можна об'єднати таким чином [13]:

- ✓ *Феноменологічний.* Виділяються й детально описуються функції матері, цінностей, особливості її поведінки, переживань, установок, очікувань від своєї нової ролі. тощо.
- ✓ *Вагітність.* У цьому напрямку досліджуються особливості психічного стану жінки у період вагітності, що можуть впливати на подальший розвиток дитини. В першу чергу це наявність депресій, стресів, психопатологічних станів, їх виникнення та можливість загострення в період вагітності [13];
- ✓ *Материнство як частина особистісної сфери жінки.* У сучасній психології особистості материнство вивчається в аспекті задоволеності жінки своєю материнською роллю, як стадія особистісної та статевої ідентифікації.
- ✓ *Материнство як стадія статевої та особистісної ідентифікації.* У дослідженнях цього напрямку материнство розглядається зі сторони особистісного розвитку жінки, її психологічних та фізіологічних особливостей різних періодів репродуктивного циклу. Такі дослідження проводяться в рамках таких психологічних підходів, як: психоаналіз, психіатрія, етологія, тощо.), що передбачає з використання методів: опитування, бесіда, методи , спостереження, тощо.)

Найважливішою фазою у житті жінки можна вважати вагітність, що розглядається як критичний період її життя, статево рольова

ідентифікація, особлива ситуація для адаптації до нових умов життя [13]. У працях, що присвячені цій проблемі, вагітність розуміється як гострий перехідний період, який нерідко може супроводжуватися певними кризовими переживаннями. В ході вагітності значно змінюється свідомість жінки, актуалізуються дитячі психологічні проблеми, особистісні конфлікти, тощо. В динаміці особистісних змін відзначається інфантилізація, загострення внутрішньоособистісних конфліктів, підвищення рівня тривожності [13].

1.3 Поняття батьківського потенціалу. Особистісні якості батьків у структурі батьківського потенціалу

Кожна сім'я виконує функції важливі для суспільства, необхідні для життя кожної людини: репродуктивна (функція продовження роду), господарсько-економічна (забезпечення фізичних потреб членів сім'ї), регулятивна (контроль і реалізація влади), рекреативна (зміцнення психофізичного здоров'я всіх членів, організація відпочинку), комунікативна (задоволення потреби членів сім'ї в спілкуванні, взаєморозуміння), виховна (духовне відтворення населення) тощо [3]. діяльності сім'ї. Реалізація зазначеної функції забезпечується рівнем розвитку батьківського потенціалу. Перед тим як розглядати сутність батьківського потенціалу, необхідно визначити сенс категорії «потенціал».

Словник з соціальної педагогіки визначає «потенціал» (лат. potential - сила) як сукупність можливостей, джерел, засобів, запасів, які можуть бути приведені в дію, використані для вирішення певних завдань, досягнення поставлених цілей; можливості окремої особи, суспільства, держави і певної області (економічний, творчий, життєвий потенціал). Соціологічний енциклопедичний словник і словник іншомовних слів дають практично однакове визначення поняття

потенціал: «Потенціал - сукупність наявних засобів, запасів, можливостей в якій-небудь області» [40].

Особлива увага до поняття «потенціал» відводиться в сімейній педагогіці, де воно характеризує виховний потенціал сім'ї, який зв'язується, насамперед, з вихованням дітей. У науковій літературі зустрічається безліч визначень поняття «виховний потенціал сім'ї» [39]:

- ✓ сукупність педагогічних, психологічних, організаційних здібностей подружжя, їх вміння організовувати свій побут, працю, відпочинок в цілях кращого виховання дітей в сім'ї (О.Г. Прохорова);
- ✓ комплекс умов та засобів, в сукупності складових педагогічної можливості сім'ї (І.В. Гребеніков);
- ✓ усвідомлення методів і засобів педагогічного впливу, моральні ідеали і потреби духовно-практична діяльність батьків, спрямована на всебічний розвиток особистості дитини (Ю.М. Бубнов, Є.І. Сермяжко, Т.А. Старовойтова) тощо [40].

Р.В. Овчарова визначає виховний потенціал сім'ї як комплекс її психолого-педагогічних характеристик, що обумовлюють розвиток і виховання особистості дитини. Цей комплекс включає в себе: виховну структуру сім'ї; соціально-рольову адекватність сім'ї; культурно-освітній рівень батьків; батьківську компетентність; психологічну атмосферу сім'ї; характер дитячо-батьківських відносин; стиль сімейного виховання [31]. Спираючись на це визначення автор виділяє сім'ї з високим і низьким виховним потенціалом. Сім'ї з високим виховним потенціалом - це ті, де сім'я і батьківство є базовими життєвими цінностями, де присутнє безумовне прийняття дитини як особистості, існує позитивне ставлення дитини до батька / матері та батькам як сімейного подружжя; де не порушена структура сімейних зв'язків і соціально-рольова взаємодія і переважають типи соціально бажаної поведінки дітей і

батьків. До сімей з низьким виховним потенціалом відносяться ті сім'ї, в яких сім'я і батьківство не входять до системи життєвих цінностей батьків; де порушена виховна структура сім'ї, її зв'язки і відносини, а батьки не приймають дитину такою, якою вона є; де не виконуються батьківські функції і втрачена батьківська відповідальність, що позначається на відхиленнях у розвитку і дезадаптації їхніх дітей [32].

Таким чином, виховний потенціал сім'ї - це досить широке поняття, що дозволяє розглядати реальні і актуальні можливості сімейного виховання, яке передбачає процеси впливу на дітей з боку всіх членів сім'ї. Разом з тим визначальне значення у вихованні дитини грають батьки. Їх вплив особливо в початковий період життя дитини набагато перевищує інше виховний вплив. Основну інформацію про світ і про себе дитина отримує саме від батьків. Крім цього, протягом усього періоду дитинства дитина відчуває фізичну, емоційну і соціальну залежність від батьків.

У зв'язку з вищесказаним, провідним компонентом виховного потенціалу сім'ї виступає батьківський потенціал, як сукупність наявних і прихованих особистісних якостей, знань і умінь, які за певних умов можуть бути використані батьками у вихованні дітей. Виходячи з визначення, структура батьківського потенціалу включає в себе особистісні якості та психолого-педагогічну компетентність батьків. Розглянемо ці компоненти більш докладно [32].

Характеристика того, чим виступають особистісні якості в структурі психолого-педагогічної компетентності батьків багатопланова і неоднозначна:

- ✓ особистісні якості можна розглядати як частину педагогічного потенціалу батьків - системи, що свідчить про готовність суб'єкта здійснювати педагогічну діяльність;

- ✓ особистісні якості можуть оцінюватися як деякий перелік вимог до батькові чи матері відповідно до цілей його педагогічної діяльності;
- ✓ наявність особистісних якостей може свідчити про певну схильність до педагогічної діяльності;
- ✓ вираженість особистісних якостей і їх прояви в реальному поведінці можуть виступати як характеристики педагогічної культури батьків, тобто в них представлена сукупність моральних, моральних і психологічних установок по відношенню до дитини і самому собі.

Розглядаючи різні аспекти батьківства, дослідниками виділяються [3]:

- ✓ особистісні якості батьків, необхідні для виховання прийомної дитини: тактовність, делікатність, світогляд, орієнтованість на дитину, стійкість до стресів, чутливість і м'якість, спокій і впевненість у собі, особистісна зрілість;
- ✓ базові якості особистості батьків маленької дитини: батьківське тепло, повагу, довіру і любов до дитини, щирість і чуйність, здатність відчувати, розуміти і приймати його, відповідальність за розвиток, виховання і долю своїх дітей;
- ✓ особистісні якості, що входять в структуру образу «Я-батько»: готовність до любові, спостережливість, контактність, врівноваженість, освіченість, відповідальність і творче мислення.

Більш докладно зупинимося на тих особистісних якостях, які мають особливе значення в структурі батьківського потенціалу.

Батьківська любов. Основою відносини батьків до дитини є любов до нього. Під «батьківською любов'ю» психологами та педагогами розуміється двостороннє відношення, що припускає двох

учасників - батька і дитини, яких пов'язує взаєморозуміння, взаємоповага і взаємна симпатія. Для дитини дуже важливо, чи люблять його батьки. Він відчуває цю любов через слова, поведінку, навіть погляд, а ще в більшій ступеня - через дії батька і матері. існують певні способи вираження любові до дитини: контакт очей, фізичний контакт, пильна увага [3].

Контакт очей означає, що при спілкуванні батьки дивляться прямо в очі дитині. Якщо вони щиро його люблять, то завжди будуть дивитися на нього з любов'ю. Не слід використовувати це потужне засіб в негативному плані, тобто застосовувати погляд як покарання. Це принижує і спустошує дитини.

Фізичний контакт - ще один спосіб вираження любові до дитини, що дає величезні можливості для спілкування. Діти потребують прояві батьківської любові і ласки. форма фізичного контакту може бути різною: обійняти, погладити, поцілувати, взяти на руки, притиснути і ін.

Пильна увага являє собою повне зосередження його на дитину таким чином, щоб він ні на мить не сумнівався в повну і беззастережну любов до нього з боку батьків. Пильна увага є потужним засобом забезпечення повноцінного розвитку малюка, що дозволяє йому відчути, що для своїх тата і мами він найважливіша людина в світі. Любов до дитини забезпечує повноцінне виховання, сприяє його емоційному розвитку, зміцнює впевненість у собі, її не може бути занадто багато [6]. певною тривогою, занепокоєнням за долю дитини, її здоров'я, її душевний і духовний розвиток. Ця якість визначає поведінку батьків, спрямоване на максималізацію благополуччя дитини, на зведення до мінімуму неприємних, травмуючих моментів [16]. Виявляється ця риса в умінні не тільки контролювати свої вчинки, і відповідати за свої дії, а так само в умінні контролювати вчинки дітей і відповідати за їх поведінку. Однак, така поведінка може перерости в гіперопіку і

надтревожність, що може негативно позначитися на дитячо-батьківських відносинах.

Спостережливість - здатність і вміння людини помічати істотні, характерні, в тому числі, і малопомітні властивості предметів і явищ. Спостережливість батьків забезпечує більш успішний розвиток зростаючої поруч з ним дитини. Наявність спостережливості у батька допомагає йому своєчасно помічати все, що відбувається в дитині і сприяти процесу його фізичного, психічного і розумового розвитку; оперативно надавати необхідну допомогу дитині; проявляти чуйність, увагу, турботу, любов до власної дитини саме тоді, коли вона цього потребує [16].

Врівноваженість, як емоційна стійкість і емоційний спокій, є важливою якістю для батьків. Не вимагає спеціальних доказів той факт, що емоційний стан дитини знаходиться в прямій залежності від емоційного стану батьків. Доросла людина, що вміє володіти собою в різних ситуаціях, здатна до спокійного вирішення різноманітних життєвих ситуацій, що поважає людей з різним соціальним становищем, зможе навчити цьому свою дитину і сформувати у ній почуття безпеки і впевненості в своїх силах, стійкий емоційний стан і силу волі.

Доброта є не менш значущою особистісною якістю для батька. У словниках дається таке визначення: «доброта - чуйність, душевна прихильність до людей, прагнення робити добро іншим». В.В. Чет вважає, що доброта - «це співчуття, співпереживання, душевне розташування до людей, готовність постійно здійснювати заради них хороші вчинки і справи» [62]. Т.І. Кулікова [40] серед багатьох цінних людських якостей виділяє доброту як основу внутрішнього світу батьків, як головний показник розвитку людського в людині. Автор вважає, що батькам необхідно мати правильне уявлення про доброту, а також розуміння важливості завдання по вихованню доброти в сім'ї.

Товариськість. Спілкування - це складний багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів між людьми, породжуваний потребами в спільній діяльності і включає в себе обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприйняття і розуміння іншої людини, спосіб взаємодії і взаємовпливу людей один на одного, це виховання себе і інших, тобто взаємне виховання. [40].

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО БАТЬКІВСТВА

2.1 Методологічне обґрунтування та аналіз дослідження готовності студентів до батьківства

З метою вивчення проблеми готовності до батьківства студентів Херсонського державного університету було проведено соціологічне опитування. Інструментарієм для даного опитування слугувала анкета, розроблена власноруч. Анкетне опитування було спрямовано на студентів різної статі, різних курсів, спеціальностей соціально-психологічного факультету.

Для того, щоб максимально повно розібратися в проблематиці усвідомленого ставлення та готовності студентів до батьківства, в даній роботі були використані наступні методи дослідження: анкетування (проведення опитування серед молоді), збір та аналіз інформації, методи обробки та аналізу даних, метод побудови теорії (гіпотези) тощо. Анкетне опитування є одним з найбільш актуальніших методів. Анкетування студентів ХДУ в даному дослідженні проводилося на основі випадкової вибірки. Респондентами даного дослідження стали студенти ХДУ в кількості 62 осіб (з них юнаків – 17, а дівчат – 45). Отримані дані оброблялися за допомогою традиційної статистики та кореляційного аналізу. Відповіді респондентів на відкриті запитання анкети обробляються методом контент-аналізу.

Інструментарій. Анкета складається з 23 питань. З них – 20 закритих та 3 відкритих.

Пояснення передбачуваних перевірок гіпотез дослідження. В анкеті були вказані саме ті питання, які б могли показати виконання поставлених в дослідженні завдань і встановити, які підтвердилися, а які ні.

Гіпотеза дослідження – у більшості студентів соціально-психологічного факультету сформовані усвідомлене ставлення та готовність до батьківства.

У ході проведеного дослідження було отримано наступні результати.

Розподіл студентів за статтю представлено на малюнку 2.

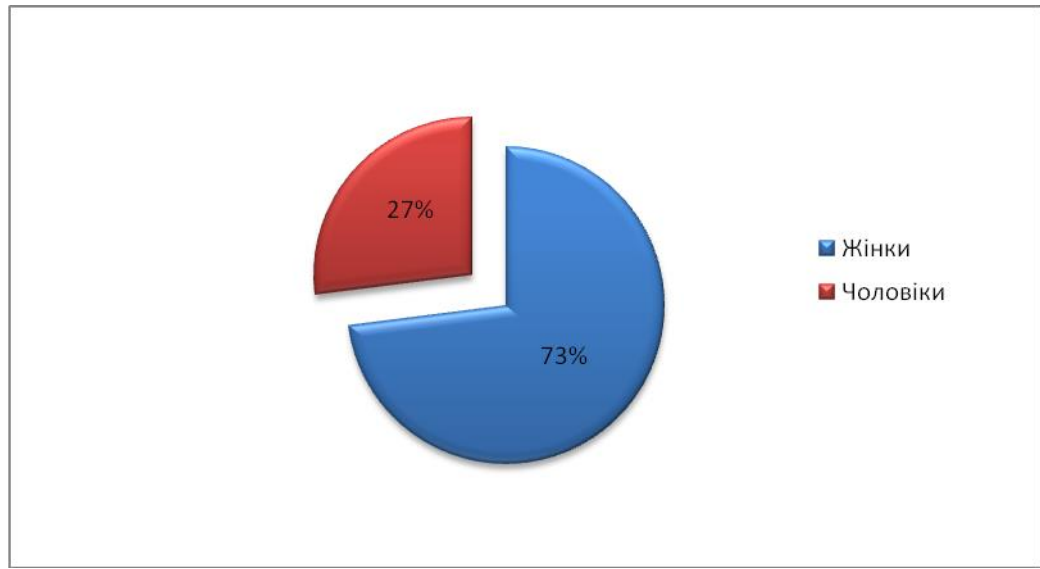

Рис 2 – Ваша стать

Як видно з наведеної діаграми, 27% опитаних студентів складають юнаки, 73% - дівчата. Розподіл студентів за віком представлено на малюнку 3.

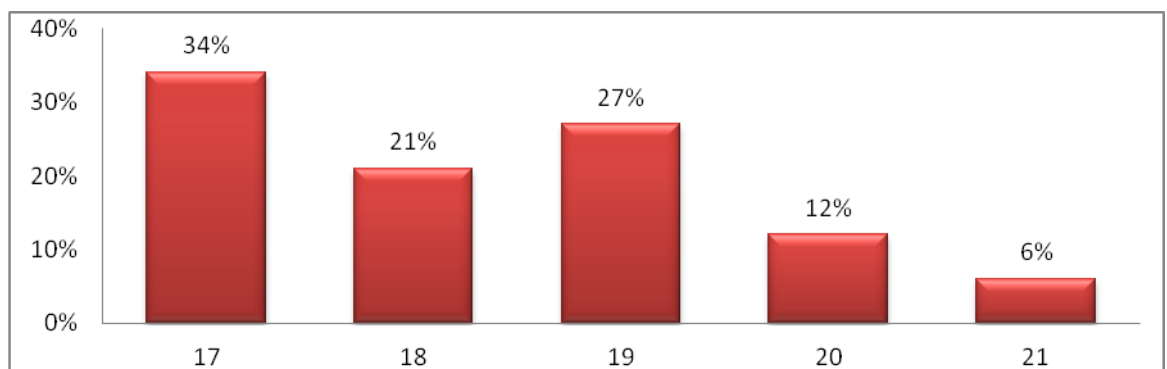

Рис 3 - Ваш вік

Діаграма демонструє різновікової потік анкетованих. Мінімальний вік - 17 років, максимальний вік - 21 рік. Середній вік - 19 років. Найчастіше, серед опитаних респондентів зустрічаються студенти

17 років (34%). Розподіл студентів за сімейним станом представлено на малюнку 4.

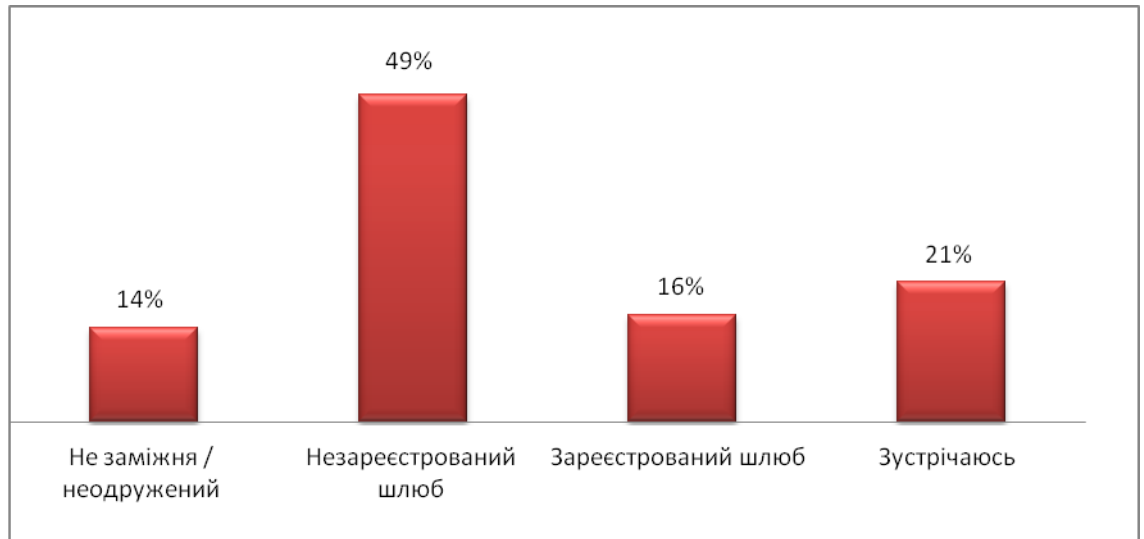

Рис 4 - Ваш сімейний стан

Як видно з діаграми найбільше студентів, а це 49% живуть в незареєстрованому шлюбі, а ті, які залишилися 14% неодружений/незаміжня, 16% - це зареєстровані шлюби та 21% мають хлопця/дівчину.

На запитання: «Як вважаєте, чи готові Ви просто зараз мати дітей?» 23% респондентів відповіли, що вони готові, 41% зазначили, що їм важко відповісти на це питання, а 36% не готові бути батьками. Розподіл відповідей представлено на малюнку 5.

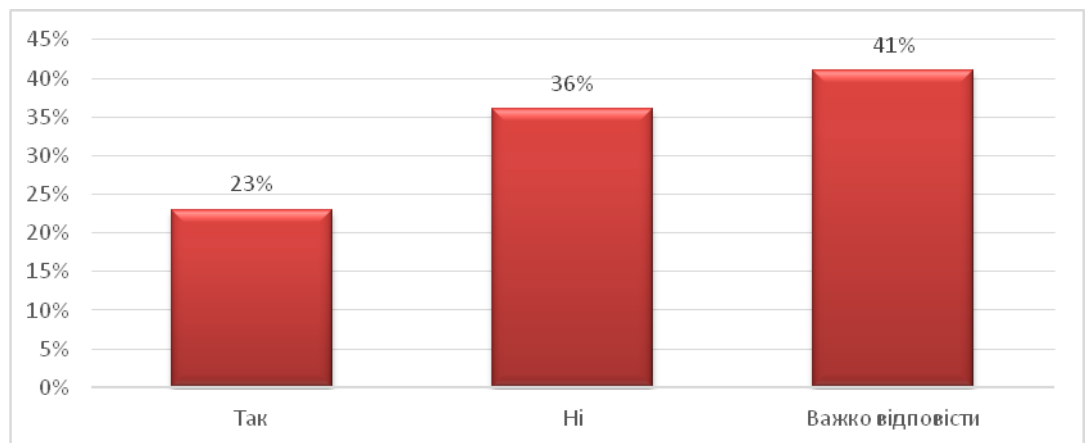

Рис 5 - Як вважаєте, чи готові Ви просто зараз мати дітей?

38% респондентів не готові поступитися своїми планами заради інтересів сім'ї, 23% вагаються відповісти на це питання, адже вони не впевненні в цьому, а 39% готові на все заради сім'ї. Відповіді респондентів представлено у малюнку 6.

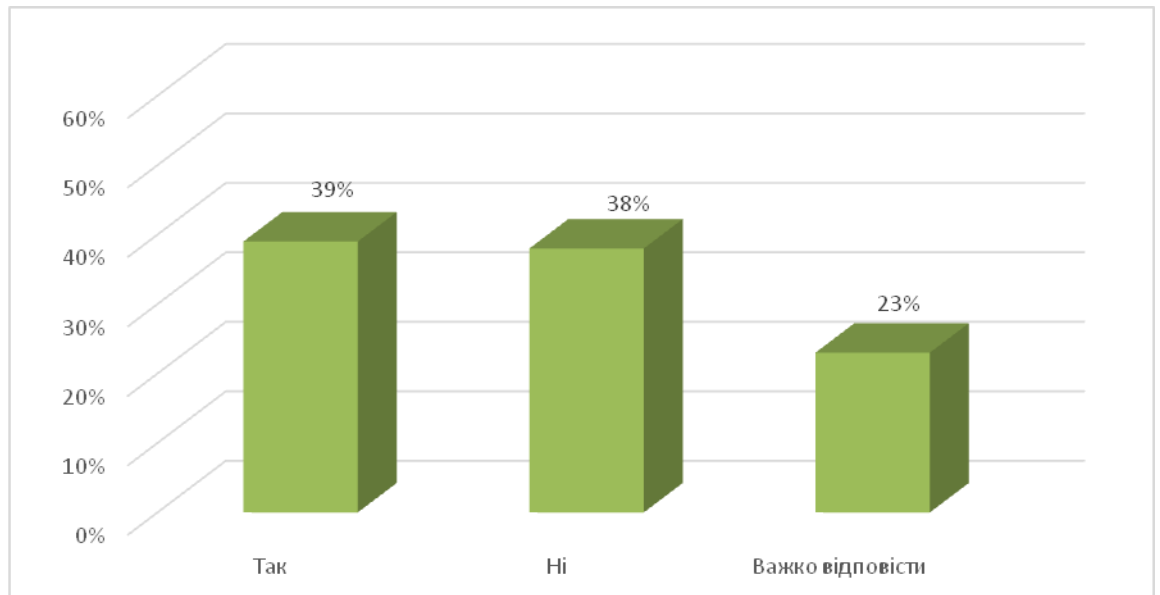

Рис 6 - Чи зможете ви поступитися своїми майбутніми планами заради інтересів сім'ї?

Питання «Я впевнений(а) в собі як батько, в своїх силах і можливостях» було поставлено для того щоб з'ясувати наскільки студенти впевнені у своїх можливостях батька. 67% респондентів зазначили, що це про них, вони впевнені у своїх силах, 21% не змогли визначитись, тому обрали варіант «50 на 50», 12% респондентів вважають, що це скоріше про них, але не впевнені. Із 5 запропонованих варіантів відповідей респонденти відповіли на 3. Відповіді «Скоріше ні, ніж так» та «Ні, це не про мене» взагалі ніхто не обрав. Відповіді респондентів представлено у малюнку 7.

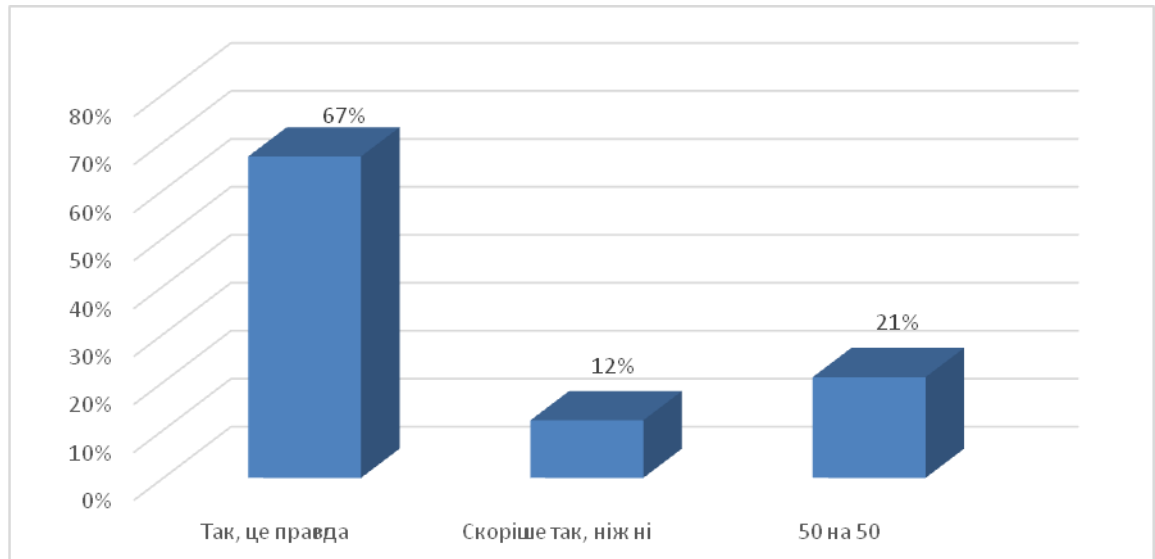

Рис 7 - Я впевнений(а) в собі як батько, в своїх силах і можливостях.

Як видно з діаграми, 48% респондентів вважають, що родина має бути на першому місці, це для них головне, 14% не згодні з такою позицією, вони вважають, що все ж таки кар'єра це дуже важливо для їхнього життя. 21% обрали відповідь «50 на 50», оскільки вони не змогли визначитись, що саме для них головне та вважають, що кар'єра та сім'я повинні бути на одному й тому ж рівні. 17% не змогли вирішити, тому вони обрали варіант відповіді «Важко відповісти». Відповіді респондентів представлено у малюнку 8.

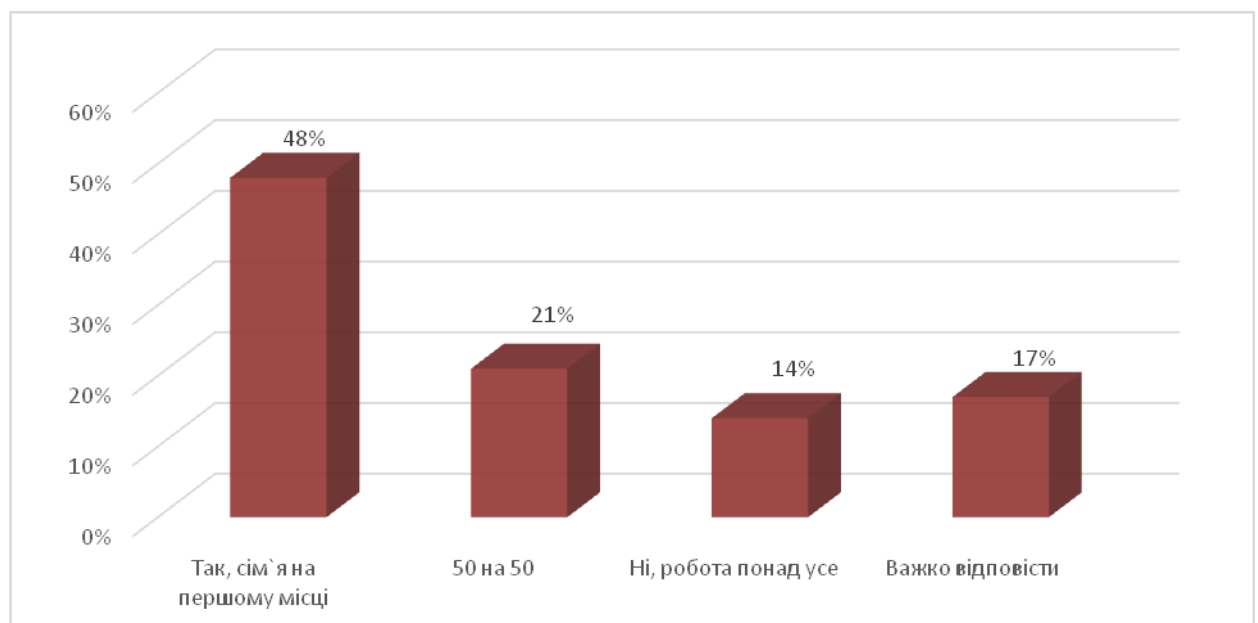

Рис 8 - Благополуччя в родині набагато важливіше ніж робота

Діти були б щасливіші і краще б себе вели, якби батьки проявляли інтерес до їхніх справ, так вважають 87% респондентів, а 13% відповіли «скоріше так, ніж ні». Відповіді респондентів представлено у малюнку 9.

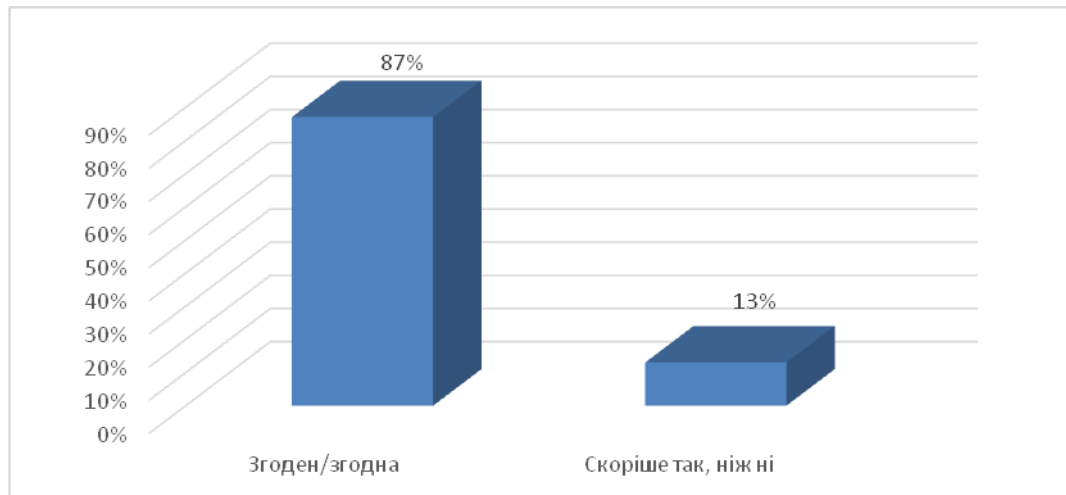

Рис 9 - Діти були б щасливіші і краще б себе вели, якби батьки проявляли інтерес до їхніх справ

Майже всі опитувані вважають, що діти будуть значно щасливіші, якщо батьки будуть проявляти інтерес до того, чим вони займаються, що їх цікавить. Це може сприяти позитивному та активному розвитку особистості. А також створення позитивних та найголовніше довірливих стосунків із батьками.

На питання «Іноді необхідно, щоб батьки зламали волю дитині» всі респонденти категорично відповіли, що вони вкрай не згодні з таким ствердженням – 100% відповідей. Відповідь респондентів представлено у малюнку 10.

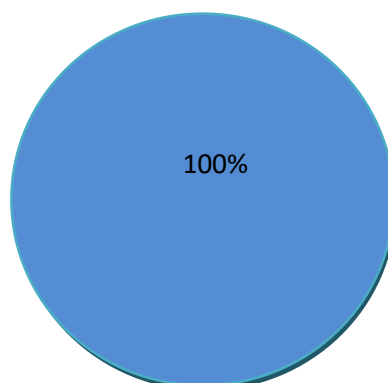

Рис 10 - Іноді необхідно, щоб батьки зламали волю дитині

47% студентів-респондентів вважають, що при вирішенні певних серйозних питань необхідно враховувати думку дитини, 32% вважають, що це зовсім не потрібно, адже дорослі самі знають, як зробити краще. 11% респондентів вагаються дати відповідь на це питання, вони обрали варіант «скоріше так, ніж ні», та 10% «скоріше ні, ніж так». На нашу думку, прийняття рішень без урахування точки зору дитини, може значно підірвати авторитет та довірливі стосунки між батьками та дітьми. Відповіді респондентів представлено у малюнку 11.

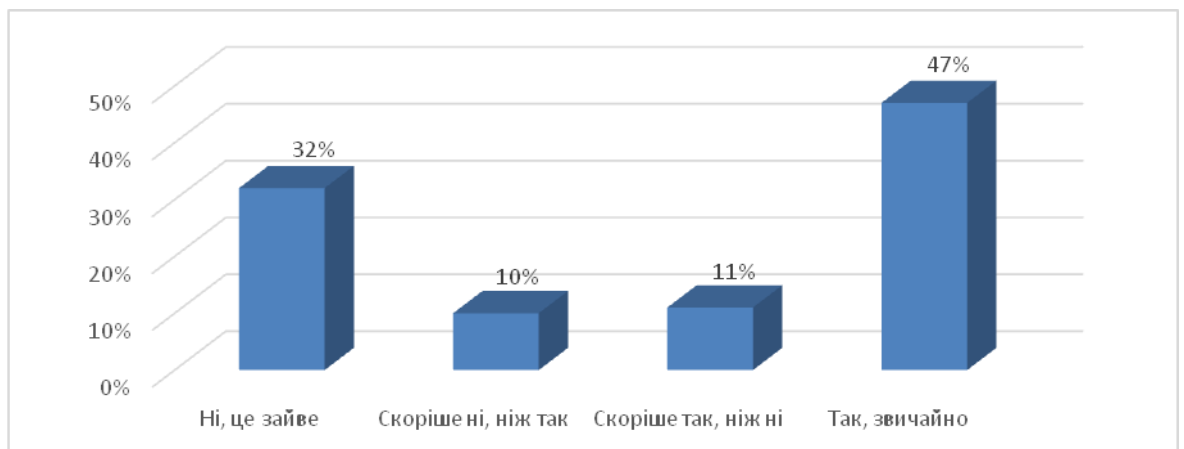

Рис 11 - Чи потрібно враховувати точку зору дитини, при вирішенні серйозних питань?

Як видно з діаграми, 31% респондентів вважають, що вони зможуть визнати свою помилку, яку зробили по відношенню до власної дитини. Зможуть вибачитися та виправити її. 34% опитуваних обрали відповідь «важко відповісти», оскільки не знають, що будуть робити в таких ситуаціях. 22% відмовляються визнати свою помилку, 13 % відповіли «скоріше ні, ніж так». Відповіді респондентів представлено у малюнку 12.

Рис 12 - Чи визнаєте Ви свою помилку, яку зробили по відношенню до дитини?

На питання «Якщо у подружжя є невирішені психологічні проблеми, чи важливо їх якомога скоріше виправити для позитивного та гармонійного розвитку дитини?» 64% опитуваних відповіли, що їх необхідно вирішити, 20% - «важко відповісти», 16% вважають, що це ніяк не вплине на її розвиток. Відповіді респондентів представлено у малюнку 13.

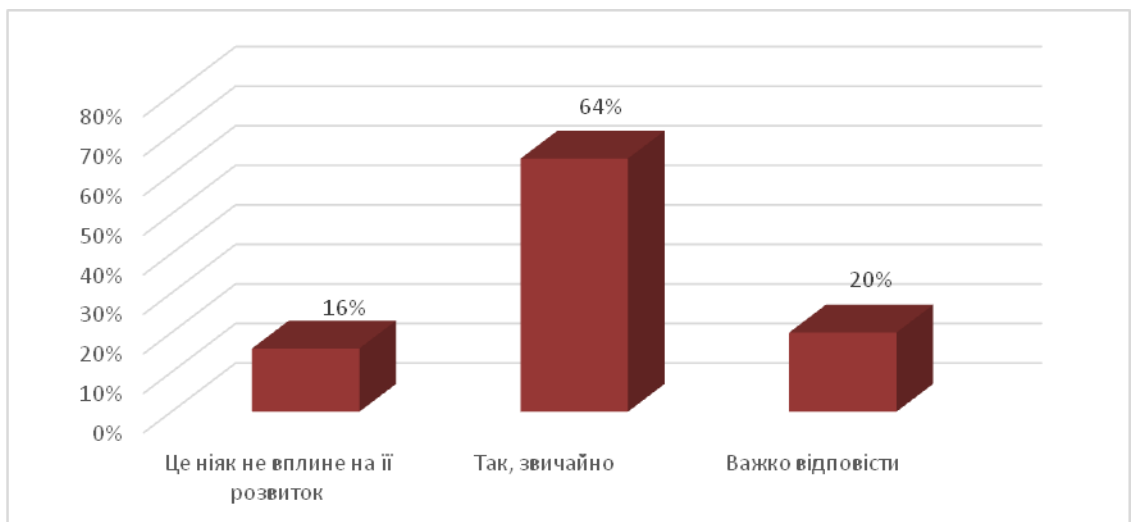

Рис 13 - Якщо у подружжя є невирішені психологічні проблеми, чи важливо їх якомога скоріше виправити для позитивного та гармонійного розвитку дитини?

На питання «Чи вважаєте Ви, що для сучасної людини необхідна підготовка до батьківства? Чому?» 79% респондентів відповіли, що потрібна підготовка до батьківства. А ось 21% не вважають це за потрібно, аргументуючи це таким чином: «раніше виховували без всіляких підготовок», «не вважаю це важливим», «зможу виховувати дитину самостійно, без порад». Серед причин, для чого необхідна підготовка до батьківства респонденти відзначають: це дуже допоможе майбутнім батькам у вихованні дитини, підготовка до вагітності, підготовка до шлюбу молодих людей, формування відповідального та усвідомленого батьківства.

Отримавши результати відповідей на питання «Як Ви вважаєте, в якому віці необхідно готуватися до батьківства?» можна зробити висновки, що більшість респондентів вважають, що готуватися до батьківства необхідно починати з 17-19 років. Вони вважають, що це найоптимальніший вік для підготовки до батьківства, бо у цьому віковому періоді підлітки починають більш серйозно замислюватись про свою роль батька. Через це, важливо завчасно замислитись про підготовку до батьківства, саме для відповідального та усвідомленого батьківства, для того щоб не впустити можливі моменти у вихованні дитини.

На питання «Як Ви вважаєте, хто має готувати людину до батьківства?» більшість студентів було одностайними – батьки, психологи та соціальна педагогі. Батьки можуть допомогти та поділитися своїм життєвим досвідом у вихованні дітей, формуванні сімейних цінностей, плануванні сім'ї. Психологи виступають як допоміжна ланка, як психологічна допомога молодим людям, не тільки як батькам, але й як сімейній подружній парі. Наприклад, вирішити виниклі у парі проблеми з взаєморозумінням один одного, налагодження контакту, якісь сімейні чвари тощо. А соціальний педагог виступає як допоміжна практична ланка. Вони допомагають набути практичні

навички догляду за дитиною, формування довірливих стосунків з дітьми, отримати теоретичні знання про всю суть батьківства, тощо.

Отже, з отриманих результатів опитування можна зробити більшість студентів соціально-психологічного факультету Херсонського державного університету мають досить високий рівень готовності до батьківства. Вони розуміють що є головним у їхньому житті. Вони усвідомлюють всю серйозність батьківства, а що найголовніше ставляться до цього також серйозно.

2.2 Підготовка студентської молоді до сімейного життя та усвідомленого батьківства

Далеко позаду залишилося серйозно зумовлююче доросле життя пряме засвоєння батьківського досвіду в спілкуванні з дорослими членами сім'ї і неминучих для дошкільного віку, рольових ігор; непомітно пройшов період розширення цього досвіду у внутрішньо-і позашкільному спілкуванні, і ось уже на порядку денному настійно постала проблема передачі юності всього необхідного для здобуття щастя в їхньому сімейному житті [16].

І природно, виникає питання: а що ж має входити в "список" цього необхідного? На думку фахівців в цей "список" входить підвищення відповідальності студентської молоді перед шлюбним і сімейним життям; збільшення соціальної престижності батьківства і материнства; підвищення психологічної готовності юнаків та дівчат до шлюбу; надання їм необхідних знань з гігієни та догляду за дитиною, психології дошкільного віку, дитячої психології, основним проблемам взаємин між подружжям; нарешті, висвітлення питань найбільш раціонального ведення домашнього господарства, ефективної і економною організації бюджету сім'ї. Безумовно, що всі ці завдання дійсно повинні бути вирішені в цілях досягнення готовності студентської молоді до сімейного життя та батьківства [22].

Слід розпочати з усвідомлення соціальної сутності сім'ї, тобто того, що, будучи суспільним явищем, вона підпорядковується законам суспільного життя. Це яскраво зазначається у визначенні К. Маркса, за яким "нікого не можна змусити до укладення шлюбу, але кожен повинен бути змушений підкорюватися законам шлюбу, раз він одружився [45]. Справа в тому, що вихідним моментом готовності людини до шлюбу та сім'ї є діяльне розуміння ним суспільної значущості своїх дій, визначених зобов'язань один перед одним, відповідальність за сім'ю і дітей, добровільне прийняття неминучих в сімейному житті клопоту і обмеження особистої свободи.

Підготовка до шлюбу повинна бути комплексною в своїй основі, так як вона покликана вирішити цілий ряд дуже важливих завдань. Необхідно підвищити відповідальність студентської молоді перед шлюбним і сімейним життям, постійно звертаючи увагу на соціальну престижність батьківства і материнства, орієнтуючи жінок на шлюб, сім'ю, дітей. Одночасно з цим необхідно підвищити психологічну готовність студентської молоді до шлюбу, дати молоді, яка вступає в шлюб, ємні, концентровані знання: з гігієни догляду за дитиною, психології дитячого віку, дитячої педагогіці, психогігієну сексуального життя, висвітлити основні проблеми психологічних взаємин між подружжям, тощо [45]. Звичайно, необхідно неодноразово та постійно наголошувати увагу молоді на негативний вплив на психічне здоров'я дитини сімейних конфліктів та сварок, враховуючи, що сімейні конфлікти можуть стати джерелом неврозів та інших нервово-психічних розладів самого подружжя. [25].

Підготовка студентської молоді до формування готовності до сімейного життя і відповідального батьківства передбачає:

- 1) широку пропаганду позитивного досвіду сімейного виховання;
- 2) формування у молоді активних життєвих позицій;

- 3) розширення знань про сім'ю, закономірності її розвитку, традиціях й звичаях сім'ї, сімейного укладу, сімейного етикету, психології статі тощо;
- 4) виховання у молоді поваги до сімейних духовно-моральних цінностей у навколишньому мікро- і макросоціумі [25];
- 5) формування відповідального батьківства через просвітницьку роботу;
- б) введення в навчальний процес освітніх установ спеціальних програм, курсів, спецпрактикумів, які розкривають сутність підготовки молоді до батьківства, таких, як «Психологічні аспекти сімейного виховання», «Взаємодія сім'ї та школи», «Сімейна педагогіка», «Відповідальне батьківство» тощо [15].

На мою думку, процес підготовки студентів до відповідального батьківства в умовах вузу, повинен містити такі компоненти:

- ❖ постановка мети і висування конкретних завдань педагогічної діяльності в рамках реалізації процесу підготовки студентів до відповідального батьківства;
- ❖ визначення змісту процесу формування відповідального батьківства, що включає різні види педагогічної діяльності, що реалізуються з урахуванням соціокультурних, економічних і психологічних особливостей сучасного суспільства;
- ❖ формування суб'єкт-суб'єктних відносин викладачів і студентів в ході виховної роботи, спрямованої на формування в учнівської молоді відповідального батьківства;
- ❖ побудова культурно-педагогічного середовища вузу, що забезпечує особистісний розвиток студентів і їх активну взаємодію;

- ❖ оцінка педагогічним колективом результатів діяльності, спрямованої на становлення і розвиток відповідального батьківства у студентської молоді.

Деякі дослідники представляють структуру батьківської відповідальності як єдність трьох компонентів: когнітивного, емоційного і поведінкового. Когнітивна складова включає уявлення про відповідальне і безвідповідальну поведінку батька, про визначення кола відповідальності у сімейній парі.. Емоційна складова впливає на емоційні переживання, пов'язані з цим, оцінку себе як батька зі сторони відповідальності. Поведінкова складова стосується контролю своєї поведінки, подій і характеризується займаною роллю в родині. Крім того, особливістю батьківської відповідальності є тимчасова характеристика - відповідальність може бути спрямована в минуле, локалізуватися в сьогоденні і орієнтуватися на майбутнє, тобто включати елемент передбачення [21]. Батьківська відповідальність як соціальне явище за своєю природою дуальна: це відповідальність і перед соціумом, і перед безособовою природою (своєю совістю). Член сім'ї може нести відповідальність за інших членів сім'ї (дружину, чоловіка, дітей) і за сім'ю в цілому. Роль лідера (глави сім'ї) передбачає відповідальність за сім'ю в цілому як за соціальну групу [16]. Відповідальне батьківство розуміється нами як духовно-моральна, психологічна і соціальна потреба особистості, реалізована в патернах позитивного когнітивного, емоційного, поведінкового ставлення до дітей і спрямована на інтеріоризацію ціннісних установок сімейного виховання. Формування батьківства залежить від суб'єктивно-психологічних факторів, складові яких належать різним ієрархічно організованим системам: макросистема - рівень суспільних впливів (шляхом соціальних стереотипів, норм, очікувань і т. д.); мезосистема - рівень впливу батьківської сім'ї (цінності батьківської сім'ї, установки і очікування батьківської сім'ї, авторитет батьків і т.д.); мікросистема - рівень власної сім'ї (усвідомленість

виконання батьківської ролі, особливості міжособистісних відносин, задоволеність шлюбом і т. д.). Крім фізичних особливостей дитини, організації правильного харчування і прищеплення санітарно-гігієнічних навичок, надзвичайно важливим є психологічні відносини в родині: батьки і діти впливають один на одного [16].

Через це спілкування і відбувається передача цінностей, які роблять нас людьми: здатність співпереживати, любити, розуміти себе та іншу людину, контролювати свої агресивні імпульси і не завдавати шкоди собі та оточуючим, домагатися поставлених цілей і поважати своє й чуже життя. Ці духовні цінності можуть бути сприйняті тільки в спільному переживанні подій життя дорослого і дитини, усвідомленні її сенсу, в першу чергу в умовах сім'ї. Душевна теплота і чуйність батьків, а також помірний контроль з їхнього боку надає на дітей саме благодіючий вплив.

Батьки часто не розуміють, що головне для дитини в сім'ї зайняти правильне, що відповідає формується прагненню до самостійності місце, відчувати себе шанованою людиною, особистістю.

Рішення проблем, пов'язаних з інтеріоризацією соціальної сутності відповідального батьківства учнівської молоді, бачиться в такій організації навчально-виховного процесу у ВНЗ, коли різні його напрямки будуть об'єднані завданням формування у студентів соціальної відповідальності за свої дії, розумінням суспільної значущості реалізованого особистістю підходу до створення сім'ї, побудови позитивних сімейно-шлюбних відносин.

З педагогічної точки зору важливо створити студентам найкращі умови для навчання і розвитку, для задоволення потреби в психолого-педагогічному консультуванні, забезпечити ефективний процес засвоєння знань, якісної зміни пізнавальної діяльності, розвитку мислення, формування культури мови та інформаційної культури, розвитку сенсорної та рухової активності [16]. Є й інший педагогічний

аспект - забезпечення добрих, довірчих відносин в процесі педагогічної взаємодії, попередження і корекція тих помилок, які заважають навчанню і спілкуванню. Особлива роль належить тут психодіагностики, на основі якої визначається адекватна система психокорекційних впливів, серед яких виділяються заходи загальнопедагогічного характеру, нормалізують соціальне мікросередовище студентів і регулюють їх психофізичну, емоційне навантаження відповідно до індивідуальних особливостей кожного.

Усвідомлене батьківство може бути сформовано за допомогою спеціальної психолого-педагогічної технології проблемно-орієнтованого тренінгу. Механізмом даної технології є вплив через суб'єктивно-психологічні чинники - на когнітивний і емоційний аспекти компонентів батьківства. Результатом реалізації технології є підвищення рівня усвідомленості реалізації себе як батька в рамках індивідуальної психологічної реальності і у взаємодії зі своєю сім'єю [36].

2.3 Планування сім'ї та репродуктивне здоров'я як головні фактори усвідомленого батьківства

На мою думку, відповідальне батьківство це те, з чого починається по справжньому здоровий спосіб фізичного та духовного життя!

Усвідомлене батьківство поки не надто поширений термін, тому можна собі дозволити спробувати знайти своє власне розуміння його. Це і є його зміст - не звертати увагу на сталі визначення, а розуміти своїм розумом, аналізувати і діяти згідно з власного досвіду. Усвідомлене та відповідальне батьківство отримує старт з усвідомленої особистості, усвідомлених власних жіночності та мужності. При цьому воно дозволяє членам родини розвиватися, ставати ще більш реалізованими (а не навпаки, як це часто, здається).

Ще важливий момент: мета усвідомленого батьківства - не створення тепличних умов та постійне оберігання дітей від реалій життя.

А саме гармонійний розвиток дитини, надання всієї необхідної інформації на питання, які дитина ставить батькам тощо. Загалом, результат усвідомленого батьківства – усвідомлена, реалізована у життєдіяльності дитина, повноцінна та різнобічна особистість, та в першу чергу справжня людина [16].

Такий підхід до виховання власної дитини з першого погляду може здатися «нереальним» - треба ж працювати над цим, якимось існувати в суспільстві та похідних від нього системах. Але якщо серйозно замислитися, який взагалі сенс у житті, коли ти увесь час витрачаєш повністю на кар'єру і рідкісні розваги? Звичайно ж діти також не повинні бути єдиним сенсом життя, але мені здається, виховання гідних, здорових та щасливих дітей - важливе завдання кожної людини у народженні дітей зацікавлені не тільки сім'я, але й суспільство а держава в цілому. Тільки для простого відтворення населення в країні в кожній родині має бути 2-3 дитини. Крім того, коли переважна кількість сімей має тільки одну дитину, населення «старіє» (в його структурі збільшується питома вага літніх і старих людей). Це означає, що скорочується можливість використання розумового потенціалу молодих і кваліфікованих фахівців. Природно, від цього страждає економіка держави і особистий добробут кожного [27].

Тому основним завданням держави є створення сприятливих для народження бажаних і здорових дітей соціально-економічних умов, які в себе включають:

- систему заходів і законодавчих актів щодо підтримки молоді сім'ї, особливо при народженні дитини;
- охорону здоров'я вагітної жінки як в медичному, так і в соціальному плані, а також
- створення умов для безпечного материнства;

- створення умов, що дозволяють громадянам реалізовувати свої репродуктивні права: організацію медичних служб, таких, як центри планування сім'ї та репродукції, молодіжні центри, генетичні консультації, клініки лікування безпліддя та ін .;
- забезпечення населення доступною та достовірною інформацією в галузі охорони репродуктивного здоров'я і планування сім'ї, а також доступ до сучасних засобів контрацепції.

У всьому світі останнім часом все більша увага приділяється проблемі здоров'я, здорового способу життя та відповідального батьківства.

Планування сім'ї - поняття, яке активно входить в наше життя. Що це таке і чому планування сім'ї так важливо для кожного з нас, для кожної сім'ї? Багато років планування сім'ї помилково розумілося як обмеження народжуваності [27]. Але планування сім'ї - це забезпечення здоров'я жінки для народження бажаних і здорових дітей. Іншими словами, планування сім'ї - це діти за бажанням, а не з нагоди. Право на планування сім'ї, на вільне і відповідальне батьківство є міжнародно визнаним правом кожної людини. Планування сім'ї допомагає людям свідомо вибирати кількість дітей в сім'ї і терміни їх народження, планувати своє життя, уникнути непотрібних тривог і хвилювань.

Ось для чого потрібно планування сім'ї:

- для народження бажаних здорових дітей;
- для збереження здоров'я жінки;
- для досягнення гармонії в психосексуальних відносинах в сім'ї;
- для здійснення життєвих планів.

Для того щоб на світ з'явилися бажані та здорові діти, батьківство було відповідальним, кожна сучасна людина повинна знати, як зберегти

своє репродуктивне здоров'я.

Репродуктивне здоров'я - це стан повного фізичного, розумового і соціального благополуччя при відсутності захворювань репродуктивної системи на всіх етапах життя. Репродуктивна система - це сукупність органів і систем організму, що забезпечують функцію відтворення (дітонародження) [40]. Стан репродуктивного здоров'я багато в чому визначається способом життя людини, а також відповідальним відношенням до статевого життя. У свою чергу, все це впливає на стабільність сімейних відносин, загальне самопочуття людини. Основи репродуктивного здоров'я закладаються в дитячому та юнацькому віці. Існує думка: все, що пов'язане із зародженням майбутнього життя, цілком і повністю залежить тільки від здоров'я майбутньої матері [27]. Насправді це не так. Доведено, що з 100 бездітних пар 40-60% не мають дітей через чоловіче безпліддя, що пов'язано з інфекціями, що передаються статевим шляхом, впливом на репродуктивне здоров'я чоловіки шкідливих факторів навколишнього середовища, умов роботи і шкідливих звичок. Перераховані факти переконливо доводять важливість дбайливого ставлення до репродуктивного здоров'я не тільки майбутньої жінки, а й чоловіки.

Одним з факторів, що впливають на стан репродуктивної функції, є попередження небажаної вагітності. Нерідко жінка стоїть перед непростим вибором - народити дитину або зробити аборт? Особливо складно вирішується це питання при настанні небажаної вагітності у дівчини-підлітка. Аборт, особливо при першій вагітності, може завдати серйозну психологічну травму і навіть привести до порушень в репродуктивній сфері. У той же час рішення народити означає для неї відрив від однолітків, догляд зі школи (як правило), ставить під загрозу подальше навчання і отримання професії [13].

Кожна така ситуація повинна розглядатися індивідуально, дбайливо і з великим розумінням проблеми. Деякі батьки, вчителі,

громадські та релігійні лідери висловлюють побоювання, що залучення молоді до планування сім'ї, статевого утворення і контрацепції заохотить безвідповідальна поведінка і збільшить сексуальну активність молодих людей поза шлюбом. Досвід багатьох країн свідчить про зворотне. Там, де були розроблені програми в області статевої освіти, сексуальна активність молоді не збільшилася [27]. Навпаки, програми формують у молоді відповідальне ставлення до сексуальності, в зв'язку з цим відбувається підвищення віку початку статевого життя, що допомагає юнакам і дівчатам повністю реалізувати життєвий потенціал, зберегти фізичне і моральне здоров'я, уберегтися від помилок, мати здоров'я потомство. Однак і для дорослих людей проблема небажаної вагітності не менш важлива. Саме тому в діяльності служб планування сім'ї велике місце відводиться профілактиці небажаної вагітності і абортів, а також проблемам медико-соціального консультування, щоб жінка не ухвалювала рішення про аборт під впливом тимчасових емоційних переживань або життєвих невдач.

РОЗДІЛ 3

НОВАТОРСЬКИЙ ПРОЕКТ «ШКОЛА БАТЬКІВСТВА» ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ УСВІДОМЛЕНОГО БАТЬКІВСТВА У СТУДЕНТІВ

3.1 Характеристика проекту «Школа батьківства»

Існуючі сьогодні різні державні та громадські структури не можуть реально змінити ситуацію щодо проблеми усвідомленого та відповідального батьківства серед молоді! Саме тому, ми вважали за потрібне створення проекту «Школа батьківства», що допоможе підготувати молодь до такого відповідального кроку у житті як батьківство. На базі цього проекту створенні, як теоретичні, так й практичні заняття для молоді. Теоретичний напрямок включає в себе бесіди та лекції з тем: батьківства, сексуальної гігієни, психологічної готовності до дитини, тощо. А практичний – передбачає такі форми як: заняття по догляду за дитиною, тренінги, підготовка до пологів тощо.

Мета проекту: сприяння зміцненню престижу і ролі сім'ї; формування уявлення усвідомленого та відповідального батьківства.

Завдання проекту:

1. Формувати у слухачів «Школа батьківства» усвідомлення необхідності своїх внутрішніх змін на благо сім'ї, дітей та майбутнього країни.
2. Сприяти відродженню традиційних засад та устрою сім'ї, гармонізації подружніх стосунків - підвищення статусу, ролі і значення чоловіків - чоловіка і батька в сім'ї та суспільстві, образу високодуховної, цнотливої, культурної жінки - дружини і матері.
3. Підвищити батьківську грамотність в питаннях гендерного виховання: виховання дівчаток відповідно до їх традиційної

ролі в суспільстві як матері і дружини, хлопчиків - як майбутніх захисників, батьків сімейства.

4. Озброїти батьків сучасними психолого-педагогічними знаннями про психічний, фізичний, інтелектуальний розвиток дитини на різних вікових етапах її життя.

Опис проекту. «Школа батьківства» - форма живого спілкування батьків і провідних фахівців з проблем виховання. Структура роботи передбачає щотижневі зустрічі провідних фахівців. Учасниками можуть бути всі бажаючі. Зустрічі відбуваються на базі Соціально-психологічної служби ХДУ у формі:

1. Лекцій, дискусій та диспутів по темам;
2. Продуктивних і ділових ігор;
3. Майстер-класів, тренінгів та психолого-педагогічних практикумів;
4. Узагальнень і розповсюдження успішного досвіду сімейного виховання;
5. Індивідуальних бесід і консультацій;
6. Конференцій, круглих столів та батьківських читань.

Цільова аудиторія проекту:

- ✓ молодь, яка думає про майбутнє усвідомлене батьківство (учні старших класів шкіл міста, студенти середньо-спеціальних і вищих навчальних закладів, аспіранти, працююча молодь);
- ✓ батьки, небайдужі до проблем виховання;
- ✓ дідусі і бабусі, завжди готові допомогти мудрою порадою і справою молодим батькам в справі виховання онуків;
- ✓ практикуючі дитячі психологи, педагоги, вчителі шкіл, медичні працівники.

Проект допомагає майбутнім батькам – учасникам програми:

- ✓ Прийняти на себе відповідальності за сім'ю, дитину;
- ✓ Підвищити батьківську компетентність;
- ✓ Прийняти та поважати дитину до народження і спрямованість на взаємодія з ним;
- ✓ Посилюються позитивні почуття: радості, впевненості, спокою, любові;
- ✓ Відбувається ослаблення і виключення в стосунках з дитиною руйнівних факторів: емоційний байдужість, пасивність, ігнорування потреб дитини, усунення негативних почуттів у матері: вина, страх, тривога, агресія, смуток, невпевненість, безпорадність.

Етапи реалізації програми:

I етап - діагностичний. Діагностична робота проводиться на вступному, проміжному і підсумковому заняттях. Діагностичний матеріал складається з тесту «Постаті», проєктивної методики «Я і моя дитина», а також використання короткого тесту Люшера.

II етап - розвиваючий. Протягом року проводиться розвиваюча робота зі студентами та молодими викладачами університету. Заняття проходять один раз на тиждень.

Очікуваний результат:

- ✓ Попередження ранньої підліткової вагітності; підвищення психологічного, фізичного і соціального здоров'я;
- ✓ Надбання навичок щодо формування психологічної готовності до батьківства;
- ✓ Формування відповідального батьківства у студентів;
- ✓ Підвищення рівень поінформованості студентів та молодих викладачів університету з питань, пов'язаних з готовністю до сімейного життя і до відповідального батьківства;
- ✓ Підвищення рівня знань про способи конструктивної поведінки в міжособистісному конфлікті;

- ✓ Створення рівня комунікативної компетентності у спілкуванні з дітьми;
- ✓ Формування мотивації на створення здорової сім'ї, народження дітей і їх виховання.

Таблиця 1

План заходів проекту «Школа батьківства»

№	Тема	Мета	Зміст програми
1	«Командоутворення»	Оптимізація міжособистісних та міжгрупових відносин	Вправа «Пересядьте ті, хто...», Вправа «Дім». Обговорення теми та результатів проведеного заняття
2	«Особистісні якості»	Розвиток навичок саморефлексії	Гра «Плутанина», Вправа «Мої сильні сторони». Обговорення теми та результатів проведеного заняття
3	«Комунікації»	Розвиток комунікативних навичок	Вправа «Хочу сказати приємне іншій людині», Вправа
			«Тонкі нитки». Обговорення теми та результатів проведеного заняття

4	«Сім'я і її значення в житті людини»	Морально-психологічна підготовка до створення сім'ї, правильного вибору шлюбного партнера.	Вправа «Барометр настрою», Інформаційне повідомлення «Сім'я як соціально-психологічний феномен», Вправа-малювання «Моя майбутня сім'я», Перегляд мультфільму «Грайливий поцілунок» Обговорення теми та результатів проведеного заняття
5	«Сімейні традиції та цінності»	Ознайомити з поняттям традиції, види традицій	Вправа «Барометр настрою», Інформаційне повідомлення «Сімейні традиції», Вправа «Дерево знань», Вправа «Кубик» Обговорення теми та результатів проведеного заняття
5			Вправа «Барометр настрою», Інформаційне повідомлення «Сімейні традиції», Вправа «Дерево знань», Вправа «Кубик» Обговорення теми та

			результатів проведеного заняття
6	«Формування сексуальної культури»	Формування культури інтимних почуттів - прихильності, дружби, любові.	Вправа «Барометр настрою», Інформаційне повідомлення «Що таке сексуальна культура?», Вправа «Заборонений плід». Обговорення теми та результатів проведеного заняття
7	«Мої маски»	Сприяти усвідомленню учасниками своїх ролей, їх впливу на соціальні відносини	Вправа «Барометр настрою», Інформаційне повідомлення «Маска – для чого це?», Гра-Казка для роздумів «Історія про принца, який носив маску» Обговорення теми та результатів проведеного заняття

Продовження таблиці

1

7	«Мої маски»	Сприяти усвідомленню учасниками своїх ролей, їх впливу на соціальні відносини	Вправа «Барометр настрою», Інформаційне повідомлення «Маска – для чого це?», Гра-Казка для роздумів «Історія про принца, який носив маску» Обговорення теми та результатів проведеного заняття
8	«Основи сімейного щастя»	Моделювання образу майбутньої сім'ї	Вправа «Барометр настрою», Інформаційне повідомлення «Конституція. Сімейний кодекс», гра-казка «Грім, Хмара і їхня дочка» Обговорення теми та результатів проведеного заняття
9	«Готовності майбутнього подружжя до шлюбу»	Формування основ моральних шлюбно-сімейних відносин	Вправа «Барометр настрою», Інформаційне повідомлення «Умови створення психологічно здорової сім'ї», Вправа «Скульптура сім'ї». Обговорення результатів

			проведеного заняття
--	--	--	---------------------

Продовження таблиці 1

9	«Готовності майбутнього подружжя до шлюбу»	Формування основ моральних шлюбно-сімейних відносин	Вправа «Барометр настрою», Інформаційне повідомлення «Умови створення психологічно здорової сім'ї», Вправа «Скульптура сім'ї». Обговорення результатів проведеного заняття
10	Проміжне заняття	Надання знань про психологічні умови життєдіяльності сім'ї	Вправа «Барометр настрою», Інформаційне повідомлення «Проміжна діагностика», творча гра «Сімейний фотоколаж». Діагностика, Обговорення результатів проведеного заняття

11	«Створення батьками повноцінних умов розвитку дитини»	Підготовка до виконання батьківських функцій	Вправа «Барометр настрою», Інформаційне повідомлення «4 аспекти відповідального батьківства», «Методи сімейного виховання», Казка для роздумів «Чайка Доллі». Обговорення результатів проведеного заняття
----	---	--	---

Продовження таблиці 1

11	Підсумкове заняття	Діагностика. Підведення підсумків по всій програмі	Вправа «Барометр настрою», Інформаційне повідомлення «Діагностика. Підведення підсумків по всій програмі». Обговорення теми та результатів проведеного заняття
----	--------------------	---	--

У сучасному суспільстві виникає небезпека деформації сімейних підвалин, успадкування культурно-історичного сімейного досвіду. Молодь потребує поглиблення розуміння особистої виховної ролі і смислів усвідомленого батьківства, оскільки в сучасному житті вони стикаються з негативними факторами економічного, соціального, екологічного та іншого характеру, подолання яких вимагає посилення батьківської грамотності. Саме тому соціально-педагогічний проект

може вважатися умовою профілактики раннього батьківства і формування усвідомленого батьківства у молоді.

3.2. Методи сімейного виховання та специфіка їх використання батьками

Методи сімейного виховання відрізняються від методів виховання в громадських установах за своїм різноманіття і за змістом (психологічної сутності). У сімейних методах виховання спостерігається більше природності, м'якості, терпимості, спрямованість до конкретної дитини; батьки вчать дитину справою і прикладом.

Існує велика кількість методів виховання в сім'ї, традиційними з яких є переконання, вимога, вправа, приклад, заохочення, покарання. Дано коротку характеристику перерахованим методам і визначимо особливості застосування кожного з них в сімейній практиці.

Переконання. Воно визначається як вміння переконати, тобто змусити повірити у щось, умовляючи, схилити до чого-небудь, змусити зробити що-небудь; твердий погляд на що-небудь, заснований на якій-небудь ідеї, світогляді. Цей метод використовується в будь-якому віці, змінюється лише зміст переконання і спосіб його застосування. У сімейній практиці переконання дітей здійснюється у вигляді поради, прохання, зауваження, повчання, репліки тощо. В основі цього методу лежить слово, за допомогою якого батьки прагнуть (можуть) донести до дітей свої ідеї, думки, якими дитина керується в своїй поведінці. У зв'язку з цим дуже важливо, з одного боку говорити з дитиною, дотримуючись при цьому правил техніки спілкування, а з іншого - не можна переоцінювати слово, тому що діти звикають до постійної моралізації, намагаються слова батьків пропускати повз вуха. Однак і в тому, і в іншому випадку розмову слід вести без поспіху, аргументовано; батькам важливо проявляти ініціативу, але при цьому поважати думку дітей, здійснювати спілкування в доброзичливій формі.

Вимога. Цей метод сприяє формуванню уявлень у дитини про те, що допустимо (неприпустимо) в життєдіяльності людини і у взаємодії людей; відіграє велику роль у формуванні таких якостей особистості дитини, як акуратність, ввічливість, дисциплінованість, тощо; сприяє розвитку вимогливості до себе і до людей. Таким чином, для того, щоб дитина до 6-10 років чітко уявляв, що допустимо (неприпустимо) батькам треба вибудувати систему вимог, що поєднуються з певним контролем поведінки дітей, щоб можна було вносити в їх дії відповідні корективи. Однією з поширених форм (іноді трактується як прийом) пред'явлення вимоги є прохання-звернення. Цей прийом показує дитині особливе ставлення до неї, засноване на довірі, впевненості в її силах. При використанні прохання-звернення мають сенс такі вирази як: «Будь добрий», «Будь ласка, постарайся», «Будь ласка, порадууй маму. Зроби ...!» та ін. Таким чином, вимога займає значне місце у виховній практиці батьків і дає позитивні результати при дотриманні умов, викладених вище. Проте, як показують результати досліджень, батьки не завжди вміють користуватися цим методом (присутні більше категоричності, ніж налаштування дитини на справу), що ускладнює його результативність.

Приклад. Приклад - це дія (батьків, оточуючих), що є зразком для наслідування, в процесі якої діти розширюють свій життєвий досвід, копіюючи поведінку дорослих і інших дітей. Схильність дітей до наслідування створює певну небезпеку запозичення ними негативних прикладів, що часом недооцінюють батьки. Молодші діти не можуть розрізнити «що таке добре» і «що таке погано» (часто грубість приймається за сміливість, непотрібна допомога і увага за доброту, тощо). Підлітки тягнуться до лідерів певних груп, які демонструють не завжди позитивний приклад (хвастощі, грубість, лихослів'я та ін.), видаючи це за прояв сміливості, «дорослості». Усе це обумовлено їх малим досвідом у відносинах з іншими людьми, відсутністю чітких

життєвих орієнтирів, імпульсивністю (емоції переважають над розумом) та ситуативністю в поведінці (сьогодні дружить з кимось, а завтра вже ні). У зв'язку з цим батькам важливо звертати увагу дитини на позитивні приклади (герої з книг, кінофільмів та ін.), створювати ситуації для прояву ними кращих якостей, хвалити (особливо молодших) за прояв до інших поваги, милосердя, включати в діяльність, значущу для дітей і батьків, що об'єднує їх спільною радістю, спільною справою, що приносить користь людям і собі. Не слід утикати й від обговорення негативних вчинків інших людей. Подібні вчинки доцільно аналізувати, робити висновки про наслідки, але ні в якій мірі не проводити аналогію з діями дитини, якщо такі траплялися.

Заохочення. Це стимулюючий метод виховання, який передбачає схвалення дій і поведінки дитини. Цей метод сприяє розвитку почуття гідності, відповідальності, прагнення до самовдосконалення. У ряді досліджень виділяють наступні форми заохочення:

- ✓ словесні (похвала, подяка, схвальний кивок і ін.);
- ✓ нагорода (туристична екскурсія, відвідування виставки, похід в кіно і ін.);
- ✓ подарунки (іграшки, книги, солодощі та ін.)

Однак найкращим подарунком для дитини є той час, який проводять з нею батьки в грі, спільній діяльності, яка протікає весело та радісно (разом поливають квіти, дивляться мультфільми, читають цікаву книгу, накривають святковий стіл, тощо).

Заохочення досить часто використовується батьками в сімейній практиці, однак його використання не завжди педагогічно доцільно. Відзначимо основні помилки батьків при використанні цього методу:

- ✓ прагнення батьків використовувати заохочення як засіб задобрювання, що перетворює його в нескінченний потік

підкупів з боку батьків, а у дитини формується звичка за незначну роботу вимагати плати;

- ✓ відсутність у батьків визначеності та чіткої позиції, за
- ✓ що дитину заохочувати (наприклад, спірним є питання: заохочувати дитину за те, що він зобов'язаний виконати (прибрати за собою, вчити домашнє завдання)? Чи слід практикувати грошову винагороду дитині за добре виконану домашню роботу (грядку, прибрав квартиру, постриг газон, помив машину, тощо);
- ✓ часта та швидка зміна заохочень і покарань (дитина не встигла порадіти, а її вже покарали), відсутність збалансованості між цими методами;
- ✓ переважання грошової винагороди та подарунків матеріального характеру над усіма іншими видами винагороди.

Таким чином, незалежно від обраної форми заохочення, важливо, щоб вона сприяла позитивності емоційно-моральної сфери в дитячо-батьківських відносинах, розвивала у дитини прагнення вдосконалюватися, поважати думку дорослих членів сім'ї, прагнення бути схожими на них.

Покарання. Покарання - це негайна реакція на неприпустимий, іноді небезпечний вчинок дитини. Це складний метод, яким треба користуватися вміло й обережно. Сила покарання (як засобу виховання) в тому, що дитина відчуває сором за скоєний нею вчинок, кається, вчиться на власному прикладі виправляти помилки. Це можливо за умови, правильного застосувати покарання, його дія доведена до логічного завершення й обрана відповідна форма покарання. У психолого-педагогічній літературі відзначаються наступні форми покарання які найбільш часто застосовуються батьками: фізичні покарання, позбавлення чого-небудь, загроза, покарання працею,

психологічне насильство (образи, вирази, що принижують дитини). Не можна карати дітей в поспіху, як кажуть під «гарячу руку ». Дитину треба уважно вислухати, порівняти позиції, спробувати поставити себе на її місце, а потім вже приймати міри. Важливо, щоб дитина зрозуміла суть покарання та прийняла його, що дозволить уникнути образи і конфлікту (внутрішньособистісного і міжособистісного). Особливо небезпечні фізичні покарання, особливо в більш старшому віці: якщо маленькі діти можуть ще забути, пробачити, то підлітки можуть цю образу затаїти на все життя. Фізичне покарання в будь-якому віці не обіцяє нічого хорошого: від нього діти стають більш злими, замкнутими, скривдженими на «весь світ», жорстокими, нещасними.

Таким чином, батькам слід прагнути організувати життєдіяльність в родині так, щоб створювалося більше можливостей для заохочення, ніж для покарання. Проте, напевно чи хоч одна сім'я обходиться без покарання дітей, інша справа, в якій формі це відбувається. Думаючи про покарання дитини, треба спочатку походити по кімнаті, заклавши руки за спину, поразувати до ста, щоб заспокоїтися, а потім приймати рішення.

ВИСНОВКИ

Батьківство – це соціально-психологічний феномен, що представляє собою емоційно та оціннісно-забарвлену сукупність знань, уявлень і переконань про себе як батька, реалізовану в усіх проявах поведінкової складової батьківства.

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що підготовка до батьківства має величезне значення для майбутньої дитини. Створення батьками найкращих умов для розвитку плода закладе фундамент для формування в майбутньому повноцінної, емоційно та фізично здорової особистості. Взаємна любов і взаєморозуміння батьків, їх бажання мати дитину - є вирішальним фактором майбутнього психічного здоров'я, інтелекту та духовного стану розвиненої людини.

Таким чином, можна припустити, що в розвинутій формі свідоме (або усвідомлене) батьківство включає в себе:

- сімейні цінності;
- установки і очікування від ролі батьків;
- батьківські почуття, позиції;
- батьківську відповідальність;
- стилі та методи сімейного виховання.

По-справжньому відповідальні та свідомі батьки мріють бачити свою дитину здоровою, розумною й найголовніше, щасливою. Це все, закладається в нас на самому початку нашого життєвого шляху. Тому народження дитини, піклування та виховання її вимагають усвідомлення власної батьківської відповідальності та певної батьківської грамотності й компетентності, без якої ця готовність не може бути реальною.

І як часто, коли вщухли перші емоції від усвідомлення перспективи швидкого народження дитини, батьки виявляють, що

абсолютно не знають, як бути батьками. Навіть якщо вони і розуміють свою відповідальність, елементарної грамотності не вистачає.

На жаль, в нашій культурі фактично відсутня така важлива частина, як свідоме батьківство, а тим більше та її частина, яку можна назвати перинатальною культурою (тобто культурою проведення вагітності, пологів та виховання дитини). Цією областю знань зараз переважно займається медицина. Саме ланцюжок жіноча консультація - пологовий будинок - дитяча поліклініка стає загальноприйнятим шляхом, яким на світ з'являється нове життя. Саме там заповнюються прогалини в батьківській грамоті.

Однак ні сучасна медицина, ні новітні ліки в кінцевому підсумку не додадуть здоров'я і щастя молодій сім'ї та їхнім нащадкам. Нове покоління вже замислюється про свідоме батьківство. Вчити батьківства потрібно починати вже з дитинства, а більш усвідомлено до цієї проблеми людей приходять до 18-25 років, саме в студентські роки.

Саме тому, у результаті нашого дослідження ми змогли побачити, наскільки студентська молодь Херсонського державного батьківства має сформований рівень усвідомленості готовності до батьківства. Отримані данні допомогли створити проект «Школа батьківства» як технологія усвідомленого ставлення до батьківства, що має в собі різноманітні форми роботи з молоддю для формування усвідомленого, а найголовніше відповідального батьківства у молоді.

.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адлер, А. Воспитание детей. Взаимодействие полов / А. Адлер. - Ростов н/Дону: Феникс, 1998. – 413 с.
2. Андреева Г. М. Социальная психология / Г. М. Андреева. – М. : Аспект Пресс, 2003. – 375 с. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.iu.ru/biblio/archive/andreeva_social_psihology/.
3. Бартків О. С. Усвідомлене батьківство : теоретичні аспекти / О. С. Бартків. // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки ; Розділ V. Соціальна педагогіка – №23. – 2010. – С. 192–195.
4. Бега М. І. Вплив гендерних стереотипів на чоловічі та жіночі ролі в сучасній сім'ї // Вісник київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Філософія. Політологія. – 2008. – №89-90. – С. 6-9
5. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка у схемах і таблицях : [навч. посібник] / О. В. Безпалько. – К. : Логос, 2003. – 134 с.
6. Бех І. Д. Виховання особистості: [навч.-метод. посіб.] : у 2-х кн. / І. Д. Бех– К. : Либідь, 2003. – Кн. 2: Особистісноорієнтований підхід: науково-практичні засади. – 344 с
7. Братусь І., Формування навичок усвідомленого батьківства та ранній розвиток дитини (методичні матеріали) / І.Братусь, А.ГулевськаЧерниш, Т. Лях // Практична психологія та соціальна робота – 2002. – № 5. – С. 36-49. 33
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Бусел. – К.: Ірпінь; Перун, 2005.
9. Веретено Т.Г. Методика підготовки юнаків-старшокласників до виконання соціальних ролей чоловіка та батька / Т.Г., Веретено. Н.І. Гусак // Діти-батьки-сім'я. – Вип. 2. – К.: Наук. світ, 2004. – С. 24-33.
10. Віннікот Д.В. Розмова з батьками / Д.В. Виннікот [пер. з англ.]. - М.: "Класс", 2007. - 96 с.

11. Гиппенрейтер Ю. Б. Общаться с ребенком. Как? / Гиппенрейтер Ю. Б. – М.: АСТ, 2008. – 240 с.
12. Громада як осередок соціальної роботи з дітьми та сім'ями: [метод. матеріали для тренера / О. В. Безпалько, Т. П. Авельцева, Н. В. Зимівець та ін.]; під заг. ред. І. Д. Зверєвої. – К.: Наук. світ, 2004. – 69 с.
13. Жіноча молодь та здоров'я: свідомий вибір: [науковометод. посіб.] / автор. - упоряд.: І. В. Братусь, А. В. ГулевськаЧерниш, Т. А. Клінська. – К.: Наук. світ, 2006. – 207 с.
14. Закон України „Про соціальну роботу з дітьми та молоддю” від 21.06.2001 №2558-14: (остання редакція від 22.12.2005 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу //: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/annot/2558-14>.
15. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я підлітків та молоді : потенціал громади : [метод. матеріали до тренінгу / авт.-упоряд. Н. В.Зимівець]; за заг. ред. Г. М. Лактіонової. – К.: Наук. світ, 2004. – 205 с.
16. Зверева О. Л. Семейная педагогика и домашнее воспитание детей раннего и дошкольного развития / О. Л. Зверева, А. Н. Ганичева, Т. В. Кротова. – М.: ТЦ Сфера, 2009. – 256 с.
17. Кізь О. Формування гендерної культури молоді / О. Кізь // Практична психологія та соціальна робота. – 2008. – № 3. – С. 60–62.
18. Ковальчук І. А. Формування готовності майбутніх педагогів до статево рольової соціалізації учнів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / І. А. Ковальчук. – Луганськ, 2004. – 20 с.
19. Кон И. С. Этнография родительства / И. С. Кон. – М.: Академия, 2000. – 354 с.
20. Кондрашова Н. О. Формування усвідомленого батьківства жінки як основа профілактики виникнення соціального сирітства / Н. О. Кондрашова // Український медичний альманах. – Том 8. – 2005. – №6. – С. 160–162.

21. Кравець В. П. Психофізіологічні та психолого-педагогічні аспекти формування усвідомленого батьківства / Кравець В. П. – К.: Видавн. центр „Академія”, 2001. – 244 с.
22. Кравченко Т. В. Допомога батькам у вихованні дітей: [метод. реком. для соціальних працівників] / Т. В. Кравченко, І. М. Трубавіна. – К.: Дежсоцслужба, 2005. – 100 с.
23. Лещенко О. Г. Соціально-педагогічні умови формування відповідального ставлення до батьківства у молодого подружжя: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / Лещенко Олена Геннадіївна. – Запоріжжя, 2010. – 258 с
24. Методичні матеріали з питань формування усвідомленого батьківства / за заг. ред. Г. М. Лактіонової. – К.: Держсоцслужба, Християнський дитячий фонд, 2006. – 96 с.
25. Михайлова Л. М. Основні напрямки соціальнопедагогічної роботи зі студентськими сім'ями / Л. М. Михайлова. // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2006. – № 3. – С. 74–79.
26. Молодая семья: проблемы и перспективы социальной поддержки: [монография] / [под общ ред. Е. В. Жижко, С. Д. Чигановой]. – Красноярск: РУМЦ ЮО, 2005. – 300 с.
27. Нагорна А. М. Репродуктивне здоров'я та статеве виховання молоді / А. М. Нагорна, В. В. Беспалько. – К.: Вид-во Європейського університету, 2004. – 407 с.
28. Насонова О. Б. Становлення дитячої особистості у сімейних взаєминах / О. Б. Насонова. // Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дитини. – К. : [б. в.], 1996. – С. 86–70.
29. Національна програма „Діти України” [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
30. Національна програма „Планування сім'ї” [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.

31. Овчарова Р. В. Психология родительства: [учеб. пособ. для студ. высш. учебн. заведений] / Р. В. Овчарова– М.: Издательский центр „Академия”, 2000. – 368 с.
32. Овчарова Р.В. Родительство как психологический феномен: [учебное пособие] / Р.В. Овчарова. - М.: Московский психолого-социальный институт, 2006. - 496 с.
33. Овчарова, Р.В. Психологическое сопровождение родительства : учеб. пособие / Р.В. Овчарова. - М. : Изд-во Института Психотерапии, 2003. - 319 с.
34. Основи батьківської компетентності: [навч. посіб.] / упор.: Т. Г. Веретенко, І. Д. Зверева, Н. Ю. Шевченко ; [за заг. ред. І. Д. Зверєвої]. – К: Наук. світ, 2006. – 156 с.
35. Островська Н. О. Громадські організації як суб’єкт територіальної громади з формування усвідомленого батьківства молоді / Н. О. Островська // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка. – №4 (22), 2012. – С. 386–393.
36. Островська Н. О. Заклади та організації соціального спрямування як суб’єкт територіальної громади з формування усвідомленого батьківства молоді / Н. О. Островська // Сучасні соціально-гуманітарні дискурси : матеріали всеукраїнської наукової конференції – Дніпропетровськ : ТОВ „Інновація”, 2011. – С. 150–152.
37. Островська Н. О. Основні складові соціально-педагогічної діяльності щодо формування усвідомленого батьківства молоді / Н. О. Островська // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка [педагогічні науки] / гол. ред. В. С. Курило. – Луганськ, Вид-во „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. – №16 (251). – С. 115–122.
38. Островська Н. О. Технології та методи формування усвідомленого батьківства молоді / Н. О. Островська // Вісник Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Корекційна педагогіка і психологія / за ред. О. М. Вержиховської, В. І. Співака. – Вип. 4. –

Камянець-Подільський: ПП. Медобори–2006, 2013. – 252 с. – С. 163–171.

39. Островська Н. О. Формування усвідомленого батьківства молоді: історико-філософський аспект / Н. О. Островська // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія „Педагогіка. Соціальна робота”. – № 21, 2011. – С. 140–142.

40. Панкратова, Н.В. Социальный и биологический аспекты родительства / Н.В. Панкратова // Социс: социальные исследования. - 2006. - № 10. - С. 116-123.

41. Педагогіка: большая современная энциклопедия / сост. Е. С. Рапацевич. – Мн.: Современное слово, 2005. – 720 с

42. Педагогічний словник для молодих батьків. – К.: ДЦССМ, 2002. – 348 с.

43. Петрова С.М. Роль школи у формуванні культури здоров'я учнівської молоді та її підготовки до сімейного життя – [Електронний ресурс].
Режим доступу:

http://www.tme.uo.edu.ua/docs/Dod/2_2010/petrova.pdf

44. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти : [монографія / В. А. Поліщук] ; за ред. Н. Г. Ничкало. – Тернопіль: ТНПУ, 2006. – 424 с.

45. Половое воспитание: [учебник для высш. учеб. заведений]. – Ростов н/Д.: Изд-во „Феникс”, 2001. – 320 с.

46. Полякова О. М. Формування культури материнства старшокласниць як актуальна соціально-педагогічна проблема / О. М. Полякова, М. В. Сіренко. // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2009. – № 2. – С. 41–49

47. Постовий В. Г. Тенденції і пріоритети виховання дітей в сучасній сім'ї: [монографія] / Постовий В. Г. – К.: Інститут проблем виховання АПН України, 2006. – 190 с.

48. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования: [учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. / Е. И. Артамонова, Е. В. Зырянова и др.]; под ред. Е. Г. Силяевой. – М.: Издательский центр „Академия”, 2004. – 192 с.
49. Радчук Г. К. Сімейне виховання (освітній тренінг для батьків).
50. Разом до гармонії: розвиток дитини раннього віку: [метод. посіб. / авт.-упоряд: І. В. Братусь, Н. В. Кошечко, О. Л. Нагула]; за заг. ред. І. Д. Зверєвої. – К.: Кобза, 2004. – 160 с.
51. Семигіна Т. В. Робота в громаді: практика й політика / Семигіна Т. В. – К.: Вид. дім „КМ Академія”, 2004. – 180 с.
52. Сімейні групові наради як метод розв’язання конфліктних ситуацій: [метод. матеріали для тренера / упоряд.: Т. П. Авельцева, Н. В. Зимівець, О. А. Калібаба, В. П. Лютий] ; за заг. ред. І. Д. Зверєвої. – К.: Наук. світ, 2003. – 86 с
53. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
54. Словарь по социальной педагогике: [учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений] / авт. сост. Л. В. Мардахаев. – М.: Издательский центр „Академия”, 2002. – 368 с.
55. Смирнова Е. Г. Психолого-педагогическое сопровождение формирования осознанного родительства в молодой семье: автореф. на соискание учен. степени канд. психолог. наук: спец. 19.00.07 „Педагогическая психология” / Е. Г. Смирнова. – Екатеринбург, 2008. – 24 с.
56. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / заг. ред. І. Д. Зверєвої. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.
57. Соціальна педагогіка: [підручник] / за ред. А. Й. Капської. – 4-те вид. виправ. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 488 с.

58. Соціальна педагогіка: теорія і технології: [підручник / за ред. І. Д. Звереві]. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 316 с.
59. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / І.Д. Зверева, О.В. Безпалько, С.Я. Харченко та ін.; За заг. ред. : І.Д. Звереві, Г.М. Лактіонової. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 256 с.
60. Технології роботи з батьками / за ред. А. В. Ворника. – К.: Главник, 2007. – 128 с.
61. Формування навичок усвідомленого батьківства та ранній розвиток дитини: [метод. матеріали для тренера / за заг. ред. Г. М. Лактіонової]. – К.: Наук, світ, 2002. – 51 с.
62. Чечет, В.В. Педагогіка семейного воспитания / В.В. Чечет. - Мозырь : О ОО ИД «Белый Ветер», 2003. - 292 с.
63. Шахрай В.М. Технології соціальної роботи: [навчальний посібник] / В.М. Шахрай. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 464 с.
64. Школа соціальних знань для батьків [Електронний ресурс]. – Режим доступу // http://www.ssm.kiev.ua/kmcsssdm/school_zmist.html.
65. Ostrovska N. Conceptions of social and pedagogical technology of the formation of conscious parenthood of youth in activities of the local community / N. Ostrovska // Scientific Youth: Education and Science. Book of Abstracts of the III International Scientific-Practical Internet-Conference/February, 18, 2013. – Lugansk: SI „LNU”, 2013. – P. 175–178.

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток 1

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Кучук Дар'я Євгенівна,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, УСВІДОМЛЮЮ, що академічна добросесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної добросесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної добросесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної добросесності.

04.03.2020
(дата)

Кучук
(підпис)

Д. Кучук
(ім'я, прізвище)

Анкета

**для визначення рівня готовності до батьківства у студентської
молоді**

1. Ваша стать:

- а. Чоловік
- б. Жінка

2. Ваш вік _____**3. Ваш сімейний стан:**

- а. Зареєстрований шлюб
- б. Цивільний шлюб
- в. Не заміжня / неодружений
- г. Зустрічаюсь
- д. Самотня (ій)

4. Як вважаєте, чи готові Ви просто зараз мати дітей?

- а. Так
- б. Ні
- в. Важко відповісти

**5. Чи зможете ви поступитися своїми майбутніми планами
заради інтересів сім'ї?**

- а. Ні, мені це важко
- б. Скоріше не зможу
- в. Скоріше зможу
- г. Зможу, адже сім'я важливіша за все.

6. Я впевнений(а) в собі як батько, в своїх силах і можливостях:

- а. Ні, це не для мене
- б. Скоріше ні, ніж так
- в. 50 на 50

- г. Скоріше так, ніж ні
- д. Так, це вірно

7. Я готовий (а) поступитися своїм щастям заради щастя своєї дитини:

- а. Ні, це не про мене
- б. Скоріше ні, ніж так
- в. Скоріше так, ніж ні
- г. Так, це для мене головне
- д. Важко відповісти

8. Чи згодні ви, що навіть якщо чоловік і дружина кохають одне одного, то все одно вони можуть дратувати один одного і сваритися?

- а. Ні
- б. Так
- в. Важко відповісти

9. Батьки повинні користуватися повагою в сім'ї:

- а. Так
- б. Скоріше так, ніж ні
- в. Скоріше ні, ніж так
- г. Так
- д. Важко відповісти

10. Чи згодні ви, що якщо сміятися і жартувати разом з дітьми, то це багато чого полегшує в родині?

- а. Ні, не згоден (на)
- б. Скоріше ні, ніж так
- в. Скоріше так, ніж ні
- г. Так, звичайно
- д. Важко відповісти

11. Благополуччя в родині набагато важливіше ніж робота:

- а. Ні, робота понад усе

- б. Не впевнений (на)
- в. 50 на 50
- г. Так, родина на першому місці

12. Несправедливо, якщо жінка змушена нести одна весь тягар виховання дитини:

- а. Чого ні, адже мати краще розуміє потреби дитини
- б. Скоріше за все це справедливо
- в. Не впевнений (на)
- г. Так, виховувати дитину мають обоє батьків

13. Діти, з якими у батьків сформовані неформальні відносини, більш щасливі:

- а. Так, вважаю це правда
- б. Можливо так, можливо ні
- в. Не впевнений (на)
- г. Ні, не правда

14. Діти були б щасливіші і краще б себе вели, якби батьки проявляли інтерес до їхніх справ:

- а. Не згоден (на)
- б. Скоріше не згоден (на)
- в. Важко відповісти
- г. Згоден (на)

15. Іноді необхідно, щоб батьки зламали волю дитині:

- а. Так, згоден (на)
- б. Скоріше згоден (на)
- в. Скоріше не згоден (на)
- г. Вкрай не згоден (на)

16. Чи потрібно враховувати точку зору дитини, при вирішенні серйозних питань?

- а. Ні, це зайве
- б. Скоріше ні, ніж так

- в. Скоріше так, ніж ні
- г. Так, звичайно

17. Чи визнаєте Ви свою помилку, яку зробили по відношенню до дитини?

- а. Так
- б. Скоріше так, ніж ні
- в. Скоріше ні, ніж ні
- г. Ні
- д. Важко відповісти

18. Якщо ми хочемо навчити дитину чомусь доброму, чи маємо ми бути для неї прикладом?

- а. Ні, це зайве
- б. Можливо так, можливо ні
- в. Так, звичайно
- г. Важко відповісти

19. Якщо у подружжя є невирішені психологічні проблеми, чи важливо їх якомога скоріше виправити для позитивного та гармонійного розвитку дитини?

- а. Вважаю, що це ніяк не вплине на дитину
- б. Так, звичайно
- в. Важко відповісти

20. Чи вважаєте Ви, що для сучасної людини необхідна підготовка до батьківства? Чому?

21. Як Ви вважаєте, в якому віці необхідно готуватися до батьківства? Чому?

**22. Як Ви вважаєте, хто має готувати людину до батьківства?
Чому?**
